
Evaluatie Meerjarenprogramma Ondergrond & Bodem 2020-2025

18 MAART 2025

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Achtergrond en doelstelling.....	4
3	Wettelijke taken ten aanzien van ernstige bodemverontreiniging	5
3.1	Wet bodembescherming	5
3.1.1	Beschikkingen	6
3.1.2	Voortgang aanpak Spoedlocaties.....	8
3.1.3	Overgangsrechtlocaties.....	9
3.2	Europese richtlijnen (KRW/GWR).....	10
3.2.1	Monitoring verontreinigd grondwater	12
3.2.2	Omgaan met verontreinigd grondwater	13
4	Duurzaam bodembeheer gericht op een gezonde en veilige leefomgeving	14
4.1	Omgaan met (niet-genormeerde) Zeer zorgwekkende stoffen	14
4.2	Omgaan met PFAS	16
4.2.1	<i>Diffuse verontreiniging met PFAS</i>	16
4.2.2	<i>Bronlocaties met PFAS</i>	17
4.3	Omgaan met (diffuus) lood	18
4.4	Omgaan met stortplaatsen.....	21
4.4.1	Voormalige stortplaatsen, gesloten voor 1-9-1996	21
4.4.2	Stortplaatsen gesloten, na 1-9-1996.....	22
4.5	Omgaan met activiteiten in de Ondergrond.....	22
4.5.1	Nota Ondergrond	22
4.5.2	Advisering in het kader van Mijnbouwwet	24
4.5.3	Bevoegd gezag in het kader van de Omgevingswet.....	25
4.5.4	Participatie en draagvlak voor activiteiten in de ondergrond.....	25
5	Regionale samenwerking.....	27
5.1	Ambtelijk afstemmingsoverleg.....	27
5.2	Informatiebeheer	28
5.2.1	Gezamenlijk Beheer en Ontwikkeling BIS Groningen	28
5.2.2	<i>Wet kenbaarheid publieke beperkingen (Wkpb)</i>	29
5.2.3	<i>Ondergrond (BRO)</i>	29
5.2.4	Overdracht taken en informatie	30
6	Landelijke en Europese ontwikkelingen	30
6.1	Rijksfinanciering	30
6.2	Water en bodem in de ruimtelijke ordening	31
6.3	Herijking bodemregelgeving/beleid	31

6.4	EU-bodemmonitoringsrichtlijn	31
7	Beschikbare, bestede en verplichte middelen	32
7.1	Beschikbare middelen	32
7.1.1	<i>Reserve Bodem een Ondergrond</i>	32
7.1.2	Rijksbijdrage aan de apparaats- en personele kosten	32
7.1.3	<i>Rijksbijdragen aan saneringen en onderzoeken</i>	32
7.1.4	<i>Totaal beschikbaar</i>	33
7.2	Bestede middelen	33
7.2.1	Besteding Reserve Bodem en Ondergrond	33
7.2.2	<i>Personele kosten</i>	34
7.2.3	Besteding SPUK	34
7.2.4	Totaal besteed	35
7.3	Verplichte en gelabelde middelen stand december 2024	35
7.3.1	<i>Historische Spoedlocaties</i>	35
7.3.2	<i>Overige onderzoeken SPUK</i>	35
7.3.3	<i>Overige kosten Reserve Bodem en Ondergrond</i>	35
7.3.4	Totaal verplicht en gelabelde middelen	36
8	Conclusie	36
8.1	Wettelijke taken ernstige Bodemverontreiniging	36
8.2	Europese richtlijnen (KRW/GWR)	37
8.3	Advisering ondergrond	37
8.4	Regionale samenwerking	38
8.5	Middelen	39
8.5.1	Beschikbaar	39
8.5.1	Besteed	39
8.5.2	Verplicht en gelabeld	40

1 INLEIDING

Het Meerjarenprogramma Ondergrond & Bodem 2020-2025 (MJP20-25) is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 03-11-2020. Het MJP beschrijft de achtergronden, (sub)doelen en provinciale rol en ambities van het bodem- en ondergrondbeleid en werkt deze uit naar concrete taken, projecten en deelprogramma's.

De evaluatie besteedt aandacht aan de belangrijkste doelstellingen uit het MJP20-25 en vergelijkt deze met de behaalde resultaten. Het gaat daarbij om:

- De uitvoering van de wettelijke taken en bestuurlijke afspraken;
- Kennisontwikkeling en uitvoeringsprojecten ter ondersteuning en nadere uitwerking van het beschreven beleid, de geformuleerde ambities en bestuurlijke afspraken;
- Advisering bij (a) het verlenen van vergunningen op basis van de Mijnbouwwet, (b) bij het instemmen met winningsplannen (bijvoorbeeld voor gas en zout) en (c) bij omgevingsvergunningen die door de Minister van EZK (inmiddels KGG) worden verleend.

2 ACHTERGROND EN DOELSTELLING

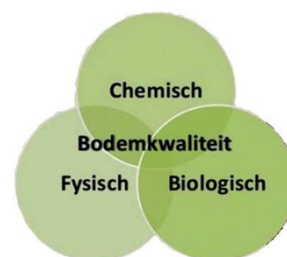
Als provincie hebben wij een grote verantwoordelijkheid als het gaat om de fysieke leefomgeving, inclusief het samenhangende systeem van ondergrond, grondwater en bodem¹. Dit systeem is van grote economische en strategische waarde voor de provincie en speelt een belangrijke rol bij de beoogde en noodzakelijke maatschappelijke transitie van drinkwater, energie en klimaat, voedselvoorziening en circulaire economie, mobiliteit en duurzame leefomgeving.

De kwaliteit en vitaliteit van de bodem staat onder druk en wordt bedreigd en aangetast. Dit is veelal het gevolg van of versterkt door menselijke activiteiten. De bodem loopt gevaar door (te) intensief gebruik en de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen. Verzuuring, vermisting, verdroging, verdichting, vervuiling en verhoogde kwetsbaarheid van de bodem bedreigen en verminderen de bruikbaarheid van de bodem en ondergrond voor belangrijke functies.

De scope van het MJP20-25 wordt gevormd door de visie op duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, zoals die in de [Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020](#) (2016), de [Structuurvisie Ondergrond \(2018\)](#), de provinciale Nota Ondergrond (2020) en het [Milieuplan provincie Groningen 2017-2020](#) (2016) is opgenomen. Binnen de visie gaat om het borgen van veiligheid van mens en milieu én het duurzaam benutten en beschermen van de bodem, het grondwater, de ondiepe en de diepe ondergrond, waarbij een driedimensionale ruimtelijke ordening en een bodem-watersysteembenadering centraal staan. Deze hoofdlijnen zijn bevestigd in de [Nationale Omgevingsvisie](#) (NOVI, 2020) en in de provinciale Omgevingsvisie.

Met het bodem- en ondergrondbeleid beogen wij een efficiënt en duurzaam bodem- en ondergrondbeheer in de provincie Groningen te realiseren². *Duurzaam beheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de ondergrond en bodem dat de veiligheid en gezondheid van mens, dier en plant die op en in de bodem leven, worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.* Het begrip beheer omvat alle keuzes, handelingen en maatregelen die de bodem en ondergrond beïnvloeden.

Het **primaire** beleidsdoel is het realiseren en duurzaam beheren van de chemische, fysieke en biologische kwaliteit van bodem en grondwater binnen de wettelijke kaders. Een zo schoon en veilig mogelijke kwaliteit, waarbij de kosten om dit te bereiken en/of te handhaven opwegen tegen de maatschappelijke baten. Duurzaam beheer zorgt ervoor dat de kwaliteit en vitaliteit van de bodem niet (verder) verslechtert en stimuleert een gestage verbetering.

¹ Artikel 1 van de Wet bodembescherming en de definities uit de Omgevingswet plaatsen grondwater en ondergrond onder het begrip bodem.

² Zie Milieuplan provincie Groningen 2017-2020, blz. 24 en Meerjarenprogramma Bodem en ondergrond 2015-2019, blz. 6

Het **secundaire** beleidsdoel is het stimuleren dat de bodemkwaliteit en -vitaliteit worden meegewogen als onderdeel van een brede afweging over de kwaliteit van de leefomgeving in relatie tot functies (evenwichtige toedeling van functies) en zo een bijdrage te leveren aan het duurzame beheer van het productie-, regulerend of dragend vermogen van de bodem. Daarbij is het belangrijk om bij ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het begin van de planvorming het *bovengrondse deel van de ontwikkeling* in samenhang te bezien met de diverse lagen in de *ondergrond*, wettelijke taken en bestuurlijke afspraken.

Het MJP20-25 geeft een overzicht van maatschappelijke trends en opgaven in relatie tot het bodem- en grondwatersysteem en actualiseert ons tactisch en uitvoeringsbeleid ten aanzien van bodem, ondergrond en grondwater. Het MJP vertaalt de doelstellingen van de [Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020](#) (2016) en [Nota Ondergrond](#) (2019) naar concrete beleidskeuzes en maatregelen in de provincie Groningen.

3 WETTELIJKE TAKEN TEN AANZIEN VAN ERNSTIGE BODEMVERONTREINIGING

De wettelijke taken ten aanzien van ernstige bodemverontreiniging zijn gebaseerd op de Wet bodembescherming en de Waterwet tot 1-1-2024 en daarna op de Omgevingswet en het overgangsrecht. Het overgangsrecht regelt dat voor bepaalde locaties de Wet bodembescherming (Wbb) van toepassing blijft.

3.1 WET BODEMBESCHERMING

Tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet (Ow) per 1-1-2024 waren wij, de Provincie Groningen³, bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb) én budgethouder voor de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen om de taken als bevoegd gezag te kunnen uitvoeren. Het bevoegd gezag Wbb zag via het nemen van beschikkingen toe op een juiste omgang met de ernstige bodemverontreiniging en indien noodzakelijk, een juiste sanering van ernstig verontreinigde bodem (zie paragraaf 3.1.1). Daarnaast voerde de Provincie zelf saneringen en onderzoeken uit, wanneer de veroorzaker/terreineigenaar daar niet verantwoordelijk voor waren.

Na 1-1-2024, met het van kracht worden van de Omgevingswet (OW), geldt overgangsrecht voor de locaties die ten tijde van de inwerkingtreding van de OW al in procedure waren onder de Wbb⁴. Onder het overgangsrecht vallen onder meer de historische spoedlocaties, de locaties met nazorg en zorgplichtgevallen (verontreiniging ontstaan op of na 1 januari 1987, maar voor 1 januari 2024). Het overgangsrecht zorgt ervoor dat locaties onder de regels van de Wbb door de provincie als bevoegd gezag worden afgehandeld. Alle andere ernstige bodemverontreinigingen vallen op grond van de Ow onder de bevoegdheid van de Groninger gemeenten.

Uitgangspunt is dat de eigenaren/gebruikers/ontwikkelaars het onderzoek, de sanering en/of nazorgmaatregelen uitvoeren bij ernstige bodemverontreiniging. Wij vervullen daarbij een regie- en ondersteunende/stimulerende/adviserende rol.

Mochten de eigenaar/gebruikers/ontwikkelaars niet instaat zijn om aan hun verplichtingen dan voeren wij de onderzoeken en saneringen uit. Voor de uitvoering van de wettelijke taken was in het MJP20-25 de meeste personele en financiële inzet gereserveerd.

In het MJP20-25 worden wettelijke taken Wet bodembescherming en het overgangsrecht uitgebreid besproken in paragraaf 4.1.

³ De provincie is geen bevoegd gezag voor de waterbodems (Waterschappen) en voor de gemeente Groningen (zelfstandig bevoegd gezag Wbb).

⁴ Hoofdstuk 3 van de Aanvullingswet bodem Omgevingswet

3.1.1 Beschikkingen

Tot 1-1-2024 hadden wij de wettelijke taak om, wanneer er sprake is van ernstige bodemverontreiniging, te beschikken op onderzoeksrapporten, saneringsplannen en evaluatierapporten en toezicht te houden op saneringen en eventuele nazorgmaatregelen, en van dit alles een register bij te houden.

Vanaf 1-1-2024 is die taak beperkt tot de locaties, die onder het overgangsrecht vallen.

Om de gemeenten en de ODG meer tijd te geven om de nieuwe verantwoordelijkheden en taken op te nemen in hun werkprocessen is afgesproken met ODG en de gemeenten dat voor het jaar 2024 alle taken⁵ op het gebied van bodem nog door de provincie worden uitgevoerd middels een dienstverleningsovereenkomst en een onder mandatering (zie 5.2.4.).

Tot 1-1-2024 werd bij de uitvoering van de wettelijke taken op basis van de Wet bodembescherming onderscheid gemaakt tussen:

1. *Bodemverontreiniging ontstaan voor 1-1-1987*. Ernstige bodemverontreiniging van voor 1987 treffen we soms aan in de historische kernen, bij wierden, wegbermen, boezemkades en op ca. 10.000 locaties waar in het verleden bodemvervuilende activiteiten hebben plaatsgevonden.
Tot 1-1-2024 was het uitgangspunt is dat de bodem via een duurzaam beheer geschikt dient te zijn en te blijven voor het gebruik ervan. Mocht het huidig gebruik aanleiding zijn voor onaanvaardbare humane, ecologische of verspreidingsrisico's dan moet de bodemkwaliteit worden gebracht op het niveau '*geschikt voor het huidige gebruik*'. Bij aanpassingen van het bodemgebruik door bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen gold dat de bodemkwaliteit in overeenstemming moest zijn mét, of worden gebracht óp, het niveau '*geschikt voor het voorgenomen gebruik*'.
De ernstige bodemverontreinigingen van voor 1987 die zijn onderzocht en beoordeeld voor 1-1-2024 vallen uiteen in vier categorieën:
 - 1.1. Ernstig en spoedeisend. Deze gevallen zijn al gesaneerd of de sanering loopt. Hiervoor blijft ook na 1-1-2024 de provincie conform het overgangsrecht van de Omgevingswet bevoegd gezag.
 - 1.2. Nazorglocaties. Deze gevallen zijn al gesaneerd, maar er is sprake van restverontreiniging waarvoor nazorgmaatregelen, zoals bijvoorbeeld periodieke monitoring, nodig zijn. Hiervoor blijft de provincie bevoegd gezag tot de nazorg is afgerond.
 - 1.3. Ernstig, niet spoedeisend. De gevallen uit deze categorie die nog niet gesaneerd zijn onder de Wbb, moeten in principe op een natuurlijk moment (bij een initiatief op de locatie) gesaneerd worden onder de Omgevingswet, tenzij dit technisch of financieel niet haalbaar is.
 - 1.4. Niet ernstig: geen sanering nodig. Voor grondverzet op deze locaties was en is de gemeente bevoegd gezag.

Vanaf 1-1-2024 wordt bij de uitvoering van de wettelijke taken op basis van het Overgangsrecht onderscheid gemaakt tussen:

1. Locaties vallend onder het overgangsrecht, waarvoor blijft ook na 1-1-2024 de provincie conform het overgangsrecht van de Omgevingswet bevoegd gezag. Deze locaties vallen onder te verdelen in:
 - 1.1. Ernstig en spoedeisend. Deze gevallen zijn al gesaneerd of de sanering loopt;
 - 1.2. Nazorglocaties. Deze gevallen zijn al gesaneerd, maar er is sprake van restverontreiniging waarvoor nazorgmaatregelen, zoals bijvoorbeeld periodieke monitoring, nodig zijn. Hiervoor blijft de provincie bevoegd gezag tot de nazorg is afgerond;
 - 1.3. Locaties waar een saneringsplan is ingediend, maar nog niet tot uitvoering zijn gekomen. De omvang van deze groep van locaties is nog onduidelijk. Ook omdat het betrekking heeft op saneringsplannen van meer dan 25 jaar geleden.
2. Locaties, die niet onder het overgangsrecht vallen en waarvoor de gemeenten voor bevoegd gezag zijn en wij een verantwoordelijkheid hebben voor het halen van de KRW/GWR doelen ten aanzien van het beperken en voorkomen van inbreng van verontreinigende stoffen en achteruitgang van de grondwaterkwaliteit.

Resultaat

In onderstaande tabel wordt het aantal beschikkingen van 2010-2024 weergegeven. Hieruit blijkt dat het totaal aantal beschikkingen iets hoger ligt dan de vorige programmaperiodes. Wel is het aantal

⁵ Ook die ten aanzien van de locaties die niet onder het overgangsrecht Ow vallen.

beschikkingen ernst en spoed sterk afgenomen en de beschikkingen behorende bij het uitvoeren van saneringen en de fases daarna toegenomen. Dit is in overeenstemming met de afrondende fase waarin de bodemsaneringsoperatie, gebaseerd op de criteria uit de Circulaire bodemsanering 2013, zich thans bevindt.

Tabel 1 aantallen beschikkingen in de periode 2010-2024

Beschikkingen	2010-2014	2015-2019	2020	2021	2022	2023	2024	2020-2024
Beschikking ernst en spoed	60	61	6	4	12	10	7 ⁶	39
Plannen van aanpak beoordeeld	66	76	21	22	20	23	13	78
Beschikking saneringsplan	44	46	9	7	13	16	11	56
Evaluatiebeschikkingen	158	255	76	56	47	53	26	258
BUS meldingen	157	236	52	51	45	82	13	243
Monitoring	-- ⁷	--	9	11	8	9	10	47
Totaal	485	674	164	140	137	184	70	721

De bodemsaneringsoperatie bestaande locaties die onder het overgangsrecht vallen bevindt zich in de afrondende fase. Toch zal deze fase, gezien de aard en omvang van de problematiek, nog tot na 2030 voortduren. Hiervoor zal nog steeds (veel) geld en menskracht nodig zijn en blijven. Wel zal de nadruk steeds minder liggen op het nemen van beschikkingen en het uitvoeren van saneringen en steeds meer liggen op het uitvoeren van nazorg, het toetsen en handhaven van de (nazorg)maatregelen en het op verzoek adviseren van gemeenten bij de aanpak van verontreinigingen die niet onder het overgangsrecht Wbb vallen. De kosten van bodemsanering en nazorgmaatregelen zijn om allerlei redenen te ramen. De situatie in de bodem wordt weliswaar met een redelijk groot aantal waarnemingen (boring) bepaald, maar regelmatig blijkt dit onvoldoende. De verontreiniging is verder of anders verspreidt, kent hoger concentraties of is anders van samenstelling dan op basis van de waarnemingen was verwacht. Hierdoor zijn er regelmatig (grote) kostenoverschrijdingen.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om:

- Voldoende financiën, kennis en menskracht te reserveren om de verdere afbouw van de bodemsaneringsoperatie te kunnen uitvoeren, begeleiden en ook mogelijke tegenvallers te kunnen financieren;
- De uitvoering van de 17 spoedlocaties te blijven monitoren en begeleiden (zie paragraaf 3.1.2);
- Alle locaties die (mogelijk) onder het overgangsrecht vallen te identificeren en de noodzakelijke vervolgstappen te bepalen (zie paragraaf 3.1.3);

2. *Bodemverontreiniging tussen 1-1-1987 en 1-1-2024 (zorgplicht, herstelbeleid)*. Feitelijk betekent de zorgplicht van artikel 13 Wbb dat bodemverontreiniging ontstaan in de periode na 1-1-1987 zo snel als redelijkerwijs mogelijk en in beginsel volledig moet worden opgeruimd. Gedeputeerde Staten waren tot 1-1-2024 conform de Wet bodembescherming en vanaf die datum zijn conform het overgangsrecht van de Omgevingswet bevoegd gezag voor de zorgplicht en het herstelbeleid voor de verontreinigingen ontstaan tussen 1-1-1987 (inwerkingtreding Wbb) en 1-1-2024 (inwerkingtreding Omgevingswet). Met het herstelbeleid via de zorgplicht wordt voorkomen dat er onomkeerbare schade optreedt waardoor de gebruiksmogelijkheden en het natuurlijk kapitaal van de bodem verminderen en wordt tevens voldaan aan de doelstellingen van de KRW/GWR om inbreng van verontreinigende stoffen te voorkomen en te beperken. Uit het herstelbeleid volgt onder meer dat de veroorzaker verplicht is de verontreiniging of aantasting van bodem zoveel mogelijk ongedaan te maken (of anders gezegd, zoveel mogelijk in oorspronkelijke staat terug te brengen). Herstel vindt plaats voor zover dat met de best beschikbare technieken redelijkerwijs haalbaar is. Snel handelen kan vaak de schade beperken: een kraan afsluiten of dichtdraaien of een verontreiniging uit de bodem scheppen zijn eenvoudige handelingen die erger kunnen voorkomen.

Resultaat

⁶ De 7 beschikkingen zijn eind 2023, net voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet ingediend. De beschikking zelf is genomen in 2024.

⁷ Niet als aparte categorie onderscheiden

In onderstaande tabel worden de zorgplichtmeldingen in de loop der jaren weergegeven. Hieruit blijkt dat het aantal zorgplichtgevallen vanaf 2015 rond de 8-10 fluctueert. De jaren 2021 en 2022 vormen een uitzondering. Hiervoor is geen duidelijke reden aan te geven. Zorgplichtgevallen hebben op een uitzondering na betrekking op een ongewoon voorval (een calamiteit), die direct door de ODG worden afgehandeld en de sanering ('bereddering') binnen 24 uur wordt uitgevoerd. Het kan ook voorkomen dat bij toeval een verontreiniging wordt ontdekt waarbij wordt vastgesteld dat deze op of na 1 januari 1987 is ontstaan maar voor 1 januari 2024 (periode 1 januari 2024 – 31 december 2024 is nog door provincie beoordeeld, na 31 december 2024 geldt dat zorgplicht alleen door provincie wordt beoordeeld indien het binnen een Seveso bedrijf plaatsvindt of op een provinciale weg). In dat geval wordt de afhandeling van de sanering (beoordelen plan van aanpak) door de provincie Groningen zelf uitgevoerd. Toezicht en beoordeling van het evaluatieverslag van de vervolgens uitgevoerde zorgplichtsanering wordt door de ODG uitgevoerd.

Tabel 2 aantallen zorgplicht gevallen

Periode	2010-2014	2015-2019	2020	2021	2022	2023	2024	2020-2024
Zorgplichtmeldingen	4	31	11	18	17	8	8	62

Aanbeveling/actie

Veroorzakers van een bodemverontreiniging of een bodemaantasting veroorzaakt tussen 1-1-1987 en 1-1-2024 zijn verplicht de gevolgen ervan zoveel mogelijk - voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd - te beperken of ongedaan te maken en, als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt, de activiteit achterwege te laten. In de praktijk blijkt het soms lastig om invulling te geven aan wat 'redelijkerwijs' is en wat 'zoveel mogelijk' is.

Het verdient aanbeveling om deze begrippen voor de Groningse situatie op basis van landelijke richtlijnen (indien aanwezig) te concretiseren om discussies te voorkomen en de voorwaarden te beschrijven waaronder de provincie kan optreden als vangnet mocht een veroorzaker daar niet (meer) toe in staat zijn of niet (meer) aansprakelijk voor kan worden gesteld om de saneringen en onderzoeken uit te voeren. Tevens verdient het aanbeveling om voldoende financiën, kennis en menskracht te reserveren om als vangnet onderzoek en sanering te kunnen uitvoeren,

3. *Bodemverontreiniging ontstaan na 1-1-2024.* Als beschermingsniveau geldt het uitgangspunt van een verwaarloosbaar risico voor de bodem en geen emissie naar de bodem. Voor verschillende milieubelastende activiteiten zijn in het Besluit Activiteiten Leefomgeving (BAL) bodembeschermende voorzieningen voorgeschreven om de bodem te beschermen. Veelal is daarbij ook voorgeschreven dat voorzieningen periodiek moeten worden beoordeeld en goedgekeurd door een gecertificeerde instelling en dat een eindsituatieonderzoek na beëindiging van de activiteit verplicht is. Het kan ook voorkomen dat bij toeval een verontreiniging wordt ontdekt waarbij wordt vastgesteld dat deze op of na 31 december 2024 is veroorzaakt. Wanneer deze verontreiniging plaats heeft gevonden binnen een Seveso bedrijf plaatsvindt of op een Provincialeweg dan wordt de afhandeling van de sanering (beoordelen plan van aanpak) door de provincie Groningen zelf uitgevoerd en in alle andere gevallen door de betreffende gemeente. Toezicht en beoordeling van het evaluatieverslag van de vervolgens uitgevoerde zorgplichtsanering wordt door de ODG uitgevoerd.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om bij zogenaamde complexe bedrijven met een hoog milieurisico het aantal zorgplichtmeldingen én de eventueel getroffen maatregelen te monitoren. Hierbij spelen dezelfde discussies en aanbevelingen als bij de zorgplichtgevallen beschreven bij punt 2.

3.1.2 Voortgang aanpak Spoedlocaties.

Met het eerste Bodemconvenant in 2009 kwam de focus van de bodemsaneringsoperatie te liggen op de aanpak van de Spoedlocaties, locaties met onaanvaardbare humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's. Voor de provincie Groningen was er in 2010 bij 55 locaties sprake van (mogelijk) onaanvaardbare risico's bij het huidige gebruik. Wanneer onaanvaardbare risico's worden aangetroffen op een locatie moeten deze zo spoedig mogelijk worden beheerst. Het aantal van 55 is na 2010 sterk afgenomen door onderzoek waarbij de

verwachte risico's niet werden aangetroffen of door de uitvoering van saneringen waardoor de onaanvaardbare risico's werden weggenomen.

Resultaat

Bij de start van het MJP20-25 was er bij 17 locaties een sanering in uitvoering (zie Tabel 3). Het betreffen allen complexe langlopende saneringen, waarvan er 5 locaties door de veroorzaker en/of terreineigenaar en 12 locaties door de provincie, omdat de veroorzaker/terreineigenaar niet instaat was om aan de verplichtingen te voldoen of verantwoordelijk was te houden. Voor alle 17 locaties zijn in deze programma periode 2020-2025 belangrijke stappen gezet, waarbij de verwachting is dat 3 locaties, waarvan 2 door de provincie, pas na 2030 kunnen worden afgerond. De overige 14, waarvan 10 door de provincie, zullen de komende programmaperiode 2026-2030 worden afgerond.

Voor de saneringen van speedlocaties was in het MJP de meeste inzet, zowel financieel als personeel, gereserveerd. De totale verwachte kosten tot en met 2030 bedragen € 3.355.000 (stand december 2024, zie Tabel 3).

Voor de periode na 2030 zijn er op de rijksbegroting op dit moment geen financiële middelen meer gereserveerd voor de aanpak van bodemverontreiniging. Voor eventuele kosten in deze periode zal vooralsnog dekking gezocht moeten worden binnen de eigen bodemreserve en/of provinciale begroting.

Aanbeveling/actie

1. De beschikbare financiële middelen labelen binnen de provinciale begroting, ook na 2030 wanneer er vanuit het Rijk zeer waarschijnlijk geen financiële middelen meer beschikbaar zijn.
2. De voortgang te blijven monitoren en nader te verkennen hoe toekomstbestendig kan worden omgegaan met de resterende bodemsaneringsprojecten na 2030, wanneer de Rijksbijdrage voor bodemsanering ophoudt.
3. Samen met andere bevoegde overheden verkennen hoe de resterende lopende saneringsprojecten al dan niet gezamenlijk kunnen worden aangepakt/gemonitord.

Tabel 3: Speedlocaties

	Locatiecode	Locatiennaam	Verwachte einddatum	Verwachte kosten provincie t/m 2030	Uitvoering door
1	GR001000062	DL, AKZO-CHEMIEPARK	Na 2030	€ 0	Derden
2	GR001800002	HR, FLEBO; M. Veningastraat 48, GR-051-002	2024	€ 50.000	Provincie
3	GR001800021	HR, Parkstraat 121 (Hendo)	2030	€ 625.000	Provincie
4	GR001800221	HR, Middenstraat 17-21a	2024	€ 50.000	Provincie
5	GR002200028	LK, LK Industriepark 6, GR002200028	2027	€ 50.000	Derden
6	GR003700001	SL, SK Ceresmeer Stadskanaal	2027	€ 0	Derden
7	GR003700100	SL, MK Sluisstraat 122, GR-101-0100	2023	€ 20.000	Provincie
8	GR003700101	SL, MK A-weg 16-17	2026	€ 0	Provincie
9	GR003700122	SL, SK Electronicaweg 1, GR-101-001	2030	€ 1.000.000	Derden
10	GR003700128	SL, GASFABRIEK programmatische aanpak	2030	€ 50.000	Provincie
11	GR003700142	SL, SK Gasselterstraat 22	2027	€ 0	Provincie
12	GR004700535	VM, 9641, Spoorweg 10, voormalig WeDeKa, Stichting Mobi	Eeuwigdurend	€ 0	Provincie
13	GR004800017	Stort Schaalbergweg (GJ 210)	2025	€ 250.000	Derden
14	GR005200001	WN, WN, MEIDOOORNLAAN EN NAEELS WEST (GJ 171)	2030	€ 625.000	Provincie
15	GR005200006	WN, WN, VM GASFAB WINSCHOTEN	2023	€ 10.000	Provincie
16	GR076500085	Pk, Kerklaan 18 OUDE PEKELA	2027	€ 625.000	Provincie
17	GR198700061	ME, Hereweg 266	Na 2030	€ 0	Provincie
		Totaal		€ 3.355.000	

3.1.3 Overgangsrechtlocaties

Door de duur van de bodemsaneringsoperatie (>30 jaar) en veranderende inzichten, technieken en beleid ontstaan er regelmatig discussies over het behaalde saneringsresultaat, de nut en noodzaak van de opgelegde monitoring en nazorgmaatregelen en/of de redenen waarom een locatie niet verder is onderzocht en/of het saneringsplan wel of niet tot een sanering heeft geleid.

Resultaat

Hoewel veelal met een administratieve actie of aanvullend onderzoek kan worden volstaan, kan er ook sprake zijn van een locatie waar aanvullende maatregelen nodig zijn. Zo blijkt de laatste jaren regelmatig dat er sprake is van onvoorziene milieuhygiënische risico's omdat:

1. De nalevering vanuit een restverontreiniging groter is dan verwacht, of
2. Er sprake is van een migrerende pluim of matig functionerende beheersmaatregelen waardoor kwetsbare functies worden bedreigd of ruimtelijke (her)ontwikkeling stagneert of
3. Door toenemend inzicht de inschatting van de risico's van een stof veranderd (bijvoorbeeld PFAS specifiek en "opkomende stoffen" in het algemeen, zie paragraaf 4)

Binnen het bodeminformatiesysteem zijn ca. 1100 locaties geïdentificeerd waar mogelijk sprake is van een overgangsrecht locatie en waarbij het gaat om nazorg of een langlopende sanering of een ingediend saneringsplan. De vastgelegde informatie bij deze locaties is vervolgens nog een keer (deels handmatig) beoordeeld en ingedeeld naar een 11-tal categorieën, waarvan een 7-tal mogelijk aanvullende acties vragen. Naar de huidige inzichten vragen ca. 650 locaties aanvullende acties om de status van de locatie goed te kunnen bepalen en de benodigde maatregelen te (kunnen) treffen.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om de aard en omvang van locaties met nazorg of langlopende saneringen of een ingediend binnen de provincie Groningen nader te bepalen en op basis daarvan de huidige aanpak te heroverwegen, zowel op locatieniveau als op programmaniveau. Alleen dan kunnen nazorg en langlopende saneringen toekomstbestendig worden gemaakt en de bestedingen verminderd zonder de continuïteit van de benodigde nazorg of sanering in gevaar te brengen en de (beleidsmatige en financiële) sturing te verliezen. Concreet gaat het daarbij om:

1. Het toekomstbestendig maken van de nazorg en langlopende saneringen. Deze actie is nodig vanuit de provinciale verantwoordelijkheid als bevoegd gezag Wbb voor de overgangsrechtlocaties. In principe gaat het om locaties die vallen onder het overgangsrecht en waar de acties gebaseerd zijn op besluiten van het bevoegde gezag Wbb. Het gaat o.a. om besluiten op basis van art 29, 37, 39 en 43 Wbb. Hiermee realiseren wij (a) de afbouw van isoleren, beheers- en controlemaatregelen als bedoeld in het convenant bodem en ondergrond, zonder de continuïteit van de benodigde nazorg in gevaar te brengen én (b) het wegnemen van eerder onvoorziene milieuhygiënische risico's bij een in een beschikking vastgelegde gevalsgesichte aanpak van ernstige verontreiniging.
2. Het monitoren van de invloed van voormalige stortplaatsen of andere (clusters van) ernstige niet spoedeisende bodemverontreiniging op de kwaliteit van het grondwater en het indien nodig nemen van maatregelen. Deze actie is nodig vanuit onze verantwoordelijkheid voor het halen van de KRW/GWR doelstellingen (zie ook paragraaf 3.2.2).

Om de kosten van deze actie te kunnen dekken is in 2023 en 2024 in het kader van de SPUK-regeling financiering aangevraagd bij het Rijk. In 2023 is € 269.750 en in 2024 nog eens € 180.000 toegezegd.

3.2 EUROPESE RICHTLIJNEN (KRW/GWR)

De kwaliteit van het Groninger grondwater staat onder druk. Door antropogene activiteiten raakt het grondwater tot steeds grotere diepten verontreinigd met verschillende milieubelastende stoffen. Maar ook klimaatverandering, o.a. door verdergaande verzilting, draagt bij aan het sluipenderwijs afnemen van de kwaliteit van het grondwater: de vergrijzing van het grondwater. Vergrijzing van het grondwater wordt voor een deel veroorzaakt door zogenaamde "zeer zorgwekkende stoffen" (zie paragraaf 4).

Verontreinigende stoffen in het grondwater, zowel diffuus als vanuit puntbronnen, hebben gevolgen voor gebruiksfuncties van de bodem, zoals natuur, drinkwater en oppervlaktewater. Deze gevolgen kunnen verschillen per stofgroep en stof, van plaats tot plaats, en ze kunnen op verschillende tijdshorizonten spelen. Ook wanneer stoffen binnen de geldende grondwaterkwaliteitscriteria blijven, kunnen gebruiksfuncties worden aangetast, bijvoorbeeld op termijn elders in het systeem, of wanneer (effecten van) verontreinigingen zich opstapelen.

In het MJP20-25 wordt omgaan met (historisch) verontreinigd grondwater uitgebreid besproken in paragraaf 4.2.

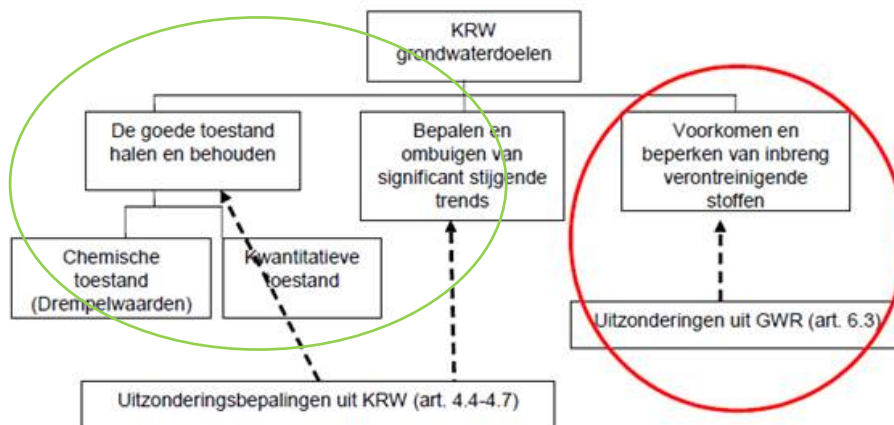
De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de dochterrichtlijn grondwater (GWR) zijn geïmplementeerd tot 1-1-2024 via de Waterwet en de Wet bodembescherming (Wbb) en na 1-1-2024 via de Omgevingswet. Binnen deze wettelijke kaders is de zorg voor de beschikbaarheid van kwalitatief en voldoende schoon water en het halen van KRW en GWR doelen een provinciale taak en verantwoordelijkheid.

Eerst op basis van de Waterwet en na 1-1-2024 op basis van Omgevingswet:

1. Voeren wij de gebiedsgerichte coördinatie (art. 2.18, lid 1, sub a Ow) uit op de uitoefening van taken en bevoegdheden door gemeenten en waterschappen. Daarnaast hebben wij een toezichthoudende taak (art. 2.18 lid 1 sub 2, onder 1) en de zorg (art. 2.18 lid 1 sub c) voor het beschermen van de kwaliteit van het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden met het oog op de winning van voor menselijke consumptie bestemd water;
2. Zijn wij belast met het uitvoeren van het monitoringsprogramma van de KRW (art. 10.14g Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)).

De verschillende KRW/GWR-doelen ten aanzien van de grondwaterkwaliteit worden weergegeven in *Figuur 1*.

1. Het met groen omcirkelde deel van de KRW-doelen is uitgewerkt in de Waterwet en in het Besluit kwaliteitseisen monitoring water 2009 en na 1-1-2024 in de Omgevingswet en het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).
2. Het met rood omcirkelde doel (het voorkomen en beperken van de inbreng van verontreinigde stoffen) viel tot 1-1-2024 onder de generieke regels van de Wbb. Onder de Omgevingswet zijn hiervoor geen generieke regels opgenomen.

Figuur 1: KRW-doelen grondwater

Resultaat

Met de intrekking van de Wbb op 1-1-2024, het ontbreken van generieke regels onder de Omgevingswet en de verplichting om de inwerkingtreding van de Omgevingswet beleidsneutraal te laten plaatsvinden, was de provincie, overgangsrechtssituaties uitgezonderd, verplicht een nieuw kader te maken om het effect van grondwaterverontreinigingen te beoordelen, om te bepalen welke verontreinigingen gemonitord dienen te worden en/of welke maatregelen er moeten worden getroffen. Dit kader is uitgewerkt in maatregelen in het regionale waterprogramma (hoofdstuk. 4.5 en 4.6) en in instructieregels in de Omgevingsverordening provincie Groningen (POV). Tevens zijn in de POV de benodigde voorbeschermingsregels rondom grondwater opgenomen om te zorgen dat er geen beleidsvacuüm ontstaat in de periode dat gemeenten de instructieregels nog niet verwerkt hebben in hun omgevingsplan. Met deze maatregelen wordt voldaan aan de doelstelling van het MJP20-25 (paragraaf 4.2 omgaan met verontreinigd grondwater).

Aanbeveling/actie

- Monitoren of en in welke mate de regels in de provinciale omgevingsverordening worden nageleefd.
- De consequenties van de regels bespreken met de gemeenten, voor zover er nog geen regels zijn opgenomen in het omgevingsplan van de desbetreffende gemeente.

- Gemeenten adviseren en ondersteunen bij het beoordelen van (de aanpak van) bodemverontreiniging in relatie tot grondwaterverontreiniging

3.2.1 Monitoring verontreinigd grondwater

Monitoring is noodzakelijk om inzicht te verkrijgen in de werking van eerder vastgesteld beleid en vormt de basis voor nieuwe beleidsdoelen of voor bijsturing van het handelen van het benutten en beschermen van bodem en grondwater. Om de monitoring goed te kunnen inrichten is het van belang de (mogelijke) bronnen van grondwaterverontreiniging te kennen en de wijze en mate van (verdere) verspreiding.

Monitoring van verontreinigende stoffen in het grondwater, opkomende én meer traditionele, gebeurt in diverse meetnetten en projecten en met diverse methoden en doelen. Op dit moment wordt de informatie verkregen uit deze verschillende monitoringssystemen, niet uitgewisseld en/of geïntegreerd. Hierdoor is geen samenhangend gemeenschappelijk beeld van de kwaliteit en bedreigingen van het grondwater binnen de provincie. De noodzakelijke uitwisseling en integratie van kennis en informatie komt moeilijk op gang door het aantal ketenpartners en het gebruik van verschillende systemen en doelstellingen. Daarnaast hanteert elk domein – oppervlaktewater, grondwater, drinkwater en bodem – eigen stoffenlijsten en lopen meerdere terminologieën van te monitoren stoffen door elkaar (“lijst met prioritaire stoffen, gevaarlijke stoffen” (uit Kaderrichtlijn Water (KRW) en Grondwaterrichtlijn (GWR))⁸, “lijst met Wet bodembescherming (Wbb) stoffen”).

De uitwisseling en integratie van informatie is essentieel voor de bij het beheer van het grondwater betrokken overheden om hun taak onder de Omgevingswet goed te kunnen invullen. Met de Omgevingswet wordt het milieuhygiënische probleem op de eerste plaats gezet en niet de traditionele taken en verantwoordelijkheden van partijen. Het milieuhygiënische probleem en de daarbij passende oplossing bepaalt wie verantwoordelijk is om de oplossing te realiseren. Dit vraagt meer overleg en uitwisseling van informatie.

Resultaat gemeenschappelijke monitoring

In 2022 is gestart met een project om de monitoring van het grond- en oppervlaktewater beter af te stemmen met de andere ketenpartners zoals waterschappen, Waterbedrijf Groningen, Omgevingsdienst Groningen (ODG) en gemeenten in onze provincie. Doel was een goed en gedragen overzicht van de grondwaterkwaliteit binnen de provincie te verkrijgen en een ‘early warning system’ op te zetten voor stoffen die risico’s met zich meebrengen voor de grondwaterkwaliteit en het gebruik ervan door drinkwaterbedrijf, agrariërs en industrie. Het project kent een rijksbijdrage van € 181.881 in het kader van Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021⁹.

Binnen het project zijn de mogelijkheden op harmonisatie en samenwerking in de monitoring verkend. Hierbij is gekeken naar de mogelijkheden voor harmonisatie in meetlocaties en/of meetpakketten en mogelijkheden voor samenwerking vanuit de monitoringscyclus. Mogelijkheden voor samenwerking en harmonisatie zijn bij elk onderdeel in de monitoringscyclus te herkennen. In de praktijk zullen deze mogelijkheden met name te vinden zijn bij de meer praktische onderdelen van de monitoringscyclus.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt de gesignaleerde mogelijkheden verder te concretiseren en met de betrokken ketenpartners uit te werken en te komen tot een afgestemd monitorings- en meetprogramma van grond, grondwater en oppervlaktewater. Hierbij kan worden aangesloten bij het monitoren van de invloed van voormalige stortplaatsen of andere (clusters van) ernstige, niet spoedeisende bodemverontreiniging op de kwaliteit van het grondwater (paragraaf 3.1.3).

⁸ De KRW kent specifieke doelstellingen voor grondwater en in het bijzonder ook voor water dat voor menselijke consumptie wordt gebruikt (drinkwater en proceswater voor bijvoorbeeld de voedings- en genotmiddelenindustrie).

De GWR vult een aantal KRW-doelstellingen in en geeft aan wanneer maatregelen aan de orde zijn. De KRW eist een maatregelenprogramma om te zorgen dat uiterlijk in 2027 de doelstellingen bereikt worden. Alleen wanneer er een goed gemotiveerd beroep mogelijk is op de door de richtlijnen geboden uitzonderingsgronden kunnen maatregelen achterwege blijven. De primaire verantwoordelijkheid om uitvoering te geven aan de KRW en GWR ligt bij de provincie.

⁹ Kenmerk IENW/BSK-2021/286016, 29-10-2021

3.2.2 Omgaan met verontreinigd grondwater

Formeel ligt er vanuit de KRW/GWR een verplichting om inbreng/verspreiding van gevaarlijke stoffen in het grondwater te voorkomen (prevent and limit). Dit gaat zowel over preventie (vloeistofdichte vloeren etc.) als over het voorkomen/beperken van inbreng naar het grondwater vanuit een (historische) bodemverontreiniging. Hierbij geldt wel dat voorkomen/beperken niet nodig indien deze onevenredig kostbaar zou zijn, technisch moeilijk uitvoerbaar of tot grotere milieuproblemen zou leiden (uitzonderingsbepaling). Feitelijk betekent dit dat, met uitzondering van de spoedlocaties, een natuurlijk moment - bijvoorbeeld bij een ontwikkeling op een verontreinigde locatie – wordt benut om te saneren en/of de nazorgmaatregelen (eventueel) aan te passen. Tot het moment van sanering moet de provincie een register bijhouden van de locaties waar de uitzonderingsbepaling op van toepassing is. Daarnaast zullen nu nog onbekende verontreinigingen die niet onder de uitzonderingsregel vallen moeten worden gesaneerd.

Binnen de provincie Groningen zijn locaties bekend die (nog) niet aan bovenstaande verplichting uit de KRW/GWR om inbreng/verspreiding van gevaarlijke stoffen in het grondwater te voorkomen voldoen en waar dus een register van moet worden bijgehouden. Het gaat om locaties waar (a) nu saneringen van grondwater en/of nazorgmaatregelen ten aanzien van grondwater lopen (zie ook het Programma Nazorg), (b) nu (nog) geen dusdanige verspreiding plaatsvindt of heeft plaatsgevonden dat er sprake was van onaanvaardbare verspreidingsrisico's in het kader van de Wet bodembescherming, maar in de toekomst mogelijk wel of (c) waar clusters van locaties het realiseren van de KRW/GWR doelen (ver)hinderen. Het gaat hierbij voornamelijk om voormalige stortplaatsen en clusters van beschikte, niet spoedeisende locaties met relatief grote grondwaterverontreinigingen.

Maatschappelijk (economisch-bestuurlijk) is het niet altijd nodig en wenselijk om elke grond(water)verontreiniging direct en volledig op te ruimen of juist (kostbare) maatregelen of gebruiksbepalingen te handhaven. Daarnaast is er de vraag: wat zijn de mogelijkheden om een locatie geschikt te maken voor een langdurig hoogwaardiger gebruik, en nazorg dan wel gebruiksbepalingen te verminderen of af te bouwen of langdurig te regelen binnen het huidige of beoogde gebruik.

In de provinciale omgevingsverordening is opgenomen dat wanneer bij een ontwikkeling een bron van een grondwaterverontreiniging kan worden gesaneerd, deze indien kosteneffectief en technisch mogelijk, moet worden verwijderd.

Dit alles roept vragen op: welke locaties vallen onder de uitzonderingsbepaling, en om welke reden? Welke locaties zijn dan wél relevant en logisch om op enig natuurlijk moment bij een ontwikkeling te overwegen om te gaan saneren? En waarom? Wat is kosteneffectief? Welk deel (in de kosten) kan bij de terreineigenaar worden neergelegd? Etc.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om:

1. Een overzicht samen te stellen van de (clusters van) locaties, die onder de uitzonderingsbepaling vallen en om welke reden.
2. Te formuleren wanneer het relevant en logisch is om bij een ontwikkeling of juist het ontbreken ervan te overwegen om de bron en/of grondwater te gaan saneren;
3. Voor een aantal nader vast te stellen groepen van locaties het ontwikkelpotentieel te bepalen en zo deze locatie(s) geschikt te (kunnen) maken voor een langdurig hoogwaardiger gebruik, en nazorg dan wel gebruiksbepalingen te verminderen of af te bouwen of langdurig te regelen binnen het beoogde hoogwaardige gebruik.

Het samenstellen van een overzicht van de (clusters van) locaties, die onder de uitzonderingsbepaling vallen en het bijhouden en ontsluiten van een register hiervan is van belang voor het verlenen van vergunningen door gemeenten en waterschappen voor activiteiten, die van invloed kunnen zijn op de inbreng van stoffen of zelf stoffen inbrengen en op de verdere verspreiding van de verontreiniging in het grondwater. Een aangevraagde grondwateronttrekking kan bijvoorbeeld een bestaande grondwateronttrekking aantrekken en daardoor vergroten. Of een diepe boring (voor welk doel dan ook) kan een scheidende laag doorboren waardoor verontreiniging makkelijker naar een dieper grondwaterpakket kan verplaatsen.

Met het bijhouden van een register zal de kwaliteit van het grondwater niet verbeteren. Ook zal een initiatiefnemer van een ontwikkeling op een locatie niet snel geneigd zijn om meer te doen dan strikt noodzakelijk voor de ontwikkeling. Daarom is het belangrijk om een project te starten om te bepalen onder welke omstandigheden het logisch en relevant is om de bron en/of het grondwater te saneren en meer te vragen dan wat strikt noodzakelijk is voor de ontwikkeling. Vanuit de Omgevingswet moet bij een ontwikkeling de bodem geschikt zijn (geen risico's) voor het toekomstig gebruik. Echter vanuit de KRW geldt de verplichting om de inbreng van verontreinigende stoffen naar het grondwater te voorkomen of te beperken. Hoe deze verplichting precies moet worden ingevuld wordt met deze actie bepaald.

Gezien de relatie tussen sanering en ontwikkeling ligt het voor de hand om dit project in samenspraak met de gemeenten, waterschappen en provincie uit te voeren (elk betrokkenen vanuit het werkveld water, bodem, natuur en milieu). Dit is nodig om draagvlak te hebben voor gezamenlijke acties en communicatie richting initiatiefnemers, die gevraagd (kunnen) worden iets extra's te doen in het belang van grondwaterkwaliteit. Zonder het besef, inzicht en overtuiging dat er niet alleen gekeken moet worden naar het toekomstig gebruik maar ook naar de grondwaterkwaliteit, waarbij gemeenten en initiatiefnemers ook een taak hebben, gaat dat niet werken in de praktijk.

Voor dit project is financiering aangevraagd via de tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2024 en gehonoreerd voor € 146.361,77.

4 DUURZAAM BODEMBEHEER GERICHT OP EEN GEZONDE EN VEILIGE LEEFOMGEVING

4.1 OMGAAN MET (NIET-GENORMEERDE) ZEER ZORGWEKKENDE STOFFEN

Het gebruik van chemische stoffen zorgt voor een maatschappelijk dilemma. De maatschappij heeft behoefte aan deze producten en stoffen, maar de consequentie is dat deze (rest)stoffen in het milieu komen waaronder in de bodem. De groep van opkomende stoffen is een klasse van stoffen die in onderzoek en beleid vaak apart aandacht krijgt. In de groep vallen nieuwe en relatief onbekende stoffen die (vaak) nog niet genormeerd zijn, of stoffen waarvan door voortschrijdend inzicht recent is gebleken dat ze grotere milieukundige of gezondheidscundige effecten hebben dan oorspronkelijk gedacht. Voorbeelden van opkomende stoffen zijn stoffen uit persoonlijke verzorgingsproducten (dier-)geneesmiddelen, sommige industriële chemicaliën en consumentenproducten. Ook stoffen die in het milieu terechtkomen door illegale activiteiten, zoals de productie van drugs, worden hiertoe gerekend. Gewasbeschermingsmiddelen worden ook tot opkomende stoffen gerekend.

In het MJP20-25 wordt het omgaan met (niet-genormeerde) Zeer zorgwekkende stoffen, o.a. PFAS, uitgebreid besproken in paragraaf 4.5. PFAS hoort ook tot de zeer zorgwekkende stoffen, maar wordt in de volgende paragraaf 4.2 apart besproken.

Cruciaal beleidsuitgangspunt bij zeer zorgwekkende stoffen is een integrale ketengerichte aanpak (ontwikkeling - toelating - productie - gebruik - afval - milieu met aandacht voor lucht-water-bodem-afval), waarbij effecten dieper in de keten worden voorkomen. Bedrijven zijn verplicht om hun lozingen van ZZS naar bodem, water (en ook uitstoot naar lucht) te voorkomen. Als dat niet haalbaar is, dan moeten de emissies zoveel mogelijk worden beperkt (minimalisatieverplichting). Ondanks dat worden (potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen ((p)ZZS) door de vele jaren van toepassing in de industrie al in de bodem en grondwater aangetroffen.

Resultaat (niet-genormeerde) Zeer zorgwekkende stoffen

In 2023 is met een rijksbijdrage een project gestart samen met de waterschappen, gemeenten en het Groninger waterbedrijf waarbij:

- Het parameterpakket van (grond)wateranalyses uitgebreid met Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Het gaat om de stofgroepen: gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, overige verontreinigende stoffen en PFAS. Ook zijn monsters onderzocht op stoffen via de techniek van non-target screening (NTS). Met NTS

wordt een watermonster onderzocht op alle mogelijke stoffen¹⁰. Met NTS worden meer stoffen gedetecteerd dan met traditionele target screening, of doelmetingen;

- Zijn er aanvullende metingen verricht in de zogenaamde ‘witte’ gebieden. Waar nog geen of weinig informatie van bekend was.
- Onderzoek gestart naar het meten van effecten van verontreinigd water op biotracers.

Uit de meetresultaten blijkt afhankelijk van de locatie de aanwezigheid van diverse overige verontreinigende stoffen in grond- en oppervlaktewater in verhoogde gehalten. De meetresultaten voor grond- en oppervlaktewater zijn in lijn met landelijke meetresultaten. De concentraties voor diverse stoffen waarvoor geen normen zijn afgeleid, zijn regelmatig hoger dan de signaleringswaarde (0,1 µg/l, Besluit kwaliteit leefomgeving, BKL). Bij sommige locaties, gerelateerd aan industriële bedrijvigheid, is ook een verscheidenheid aan verschillende industriële stoffen via NTS gemeten. Tevens worden diverse bestrijdingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater in verhoogde gehalten aangetroffen. Het zijn veelal stoffen die breed toegepast worden. Hetzelfde geldt voor medicijnresten, waarbij meetlocaties met beïnvloeding van RWZI-water een grote hoeveelheid aan verschillende stoffen wordt aangetroffen.

Verder valt op dat in oppervlaktewater meer stoffen worden aangetroffen dan in grondwater en dat op grotere diepte in het grondwater minder stoffen worden aangetroffen.

De meetresultaten bevestigen dan ook de vergrijzing van het grondwater. Ter illustratie: er zijn wereldwijd 350.000 milieuvreemde stoffen in omloop en er komen elk jaar 25.000 nieuwe stoffen bij (Wang et. al., 2020). In de laatste landelijke meetronde (Arcadis, 2023) zijn 265 milieuvreemde stoffen (bestrijdingsmiddelen, medicijnresten, PFAS en overige verontreinigingen) onderzocht waarvan er 60% ook in het grondwater zijn aangetroffen.

Risico's vanuit grondwater voor mens en milieu zijn voor aangetroffen stoffen niet altijd bekend en normen voor het grondwater ontbreken daarom in die gevallen. Hoe verschillende stoffen ingrijpen op het leven van (micro)organismen in bodem- en grondwatersysteem is vaak nog onbekend.

De kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater beïnvloeden elkaar afhankelijk van of er sprake is van drainage of infiltratie in de watergang. Hierbij speelt afbraak van verontreinigingen, zowel in oppervlaktewater als op de overgangszone naar de watergang als in het (anaerobe) grondwater, mogelijk een rol. Opgemerkt wordt dat de normen voor het oppervlaktewater (o.a. PFAS) en/of drinkwater soms scherper zijn dan de norm voor het grondwater. Dit heeft tot gevolg dat uittredend grondwater dat voldoet aan de grondwaternorm tot een overschrijding van de norm voor het oppervlaktewater leidt of kan leiden.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt:

- **Een gezamenlijk meetprogramma van provincie, waterschappen en waterbedrijf op te zetten en de samenwerking te continueren.** De beoordeling van de KRW-toestand voor grondwater houdt momenteel geen rekening met de problematiek van vergrijzing van het grondwater. De KRW-beoordeling van de grondwatertoestand gebeurt op dit moment immers op basis van acht stoffen (arsen, cadmium, lood, nikkel, chloride, fosfor, nitraat en de stofgroep bestrijdingsmiddelen). Omdat vergrijzing van het grondwater wel een achteruitgang van de toestand is én duidt op (ongeoorloofde) inbreng van gevaarlijke stoffen, is het belangrijk dat de provinciale meetinspanning ook gericht is op het verder in beeld brengen van de mate van vergrijzing van het grondwater.
- **De analysepakketten te actualiseren op basis van de meest recente inzichten en deze te harmoniseren tussen betrokken partijen.** De provincies hebben net als de waterschappen afspraken gemaakt met laboratoria over analysepakketten voor de monitoring van de grondwaterkwaliteit (in het kader van de KRW). Het zijn alleen verschillende analysepakketten. De groep overige verontreinigende stoffen is een belangrijke groep om verdergaand inzicht te verkrijgen in de mate van vergrijzing.
- **De landelijke handreiking, die voor opkomende stoffen opgesteld, is te implementeren.**

¹⁰ Dit wordt gedaan via elektropray-ionisatie (ESI), een massaspectrometrische techniek, in combinatie met vloeistofchromatografie (liquid chromatography – electrospray ionization – high resolution mass spectrometry, afgekort LC-ESI-HRMS) en heeft betrekking op iedere chromatografisch scheidbare en ioniseerbare stof aanwezig in het water

- **Inrichting/ optimalisatie van meetnetten (zoals early warning of signaleringsmeetnet voor grondwater).** Om eerder zicht te krijgen op de vergrijzing van het grondwater en de inbreng van stoffen naar het grondwater is ook inzicht in de ondiepe grondwaterkwaliteit relevant. Dit kan met een signaleringsmeetnet grondwaterkwaliteit. Het onderwerp is opgenomen op de kennisagenda grondwaterkwaliteit van het Ministerie van I&W en een eerste beeld is in 2024 opgesteld voor verdere besluitvorming. Installatie van meetpunten, de bemonstering en chemische analyses vragen een aanzienlijke financiering en tijdsinspanning. Hiervoor is samenwerking nodig tussen verschillende partijen zoals ministerie van I&W, provincies, waterschappen en waterbedrijven. Waar mogelijk kan en zal gebruik worden gemaakt van bestaande meetpunten en informatie.
- **Procesafspraken over samenwerking in de monitoring en het interpreteren van grondwaterkwaliteit te maken tussen waterschap, provincie en waterbedrijf (en waar nodig gemeenten en omgevingsdienst).** Samenwerking is waardevol op verschillende onderdelen in de monitoringscyclus het (grond)waterkwaliteitsbeheer. Zowel beleidsmatig (informatiebehoeften, meetstrategie en meetnetontwerp, rapportage en evaluatie) als praktisch (meetprogramma, uitvoering).
- **Opzetten van een systeem om (snel) inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van deze nieuwe verontreinigingen op een locatie en informatie hierover gestructureerd te kunnen uitwisselen en verstrekken, zowel lokaal als landelijk.** In Nederland is vanaf 2000 gewerkt aan een Landsdekkend Beeld Bodem en het selecteren van locaties met mogelijk bodemverontreiniging. Deze aanpak wordt algemeen als succesvol gekenmerkt en heeft een programmatische aanpak mogelijk gemaakt. Daarnaast heeft het handvatten geboden om de totale bodemsaneringsoperatie inhoudelijk en financieel aan te sturen, kennis uit te wisselen, te ontwikkelen en concrete bodemonderzoeken gericht te kunnen uitvoeren. De kern van de aanpak wordt gevormd door de Uniforme Bron Indeling voor potentieel bodemvervuilende activiteiten (UBI-code) en het model om potentieel vervuilde locaties te prioriteren (UBI-model). Door de UBI-codes te koppelen aan de data uit bodemonderzoeken en historische informatie over (industriële) bodemgebruik, is in Nederland per (historische) bedrijfsactiviteit een berekening gemaakt van het percentage bodemonderzoeken waaruit een ernstig geval van bodemverontreiniging blijkt. Dat cijfer is gebruikt om de potentiële spoedlocaties te selecteren. Een vergelijkbare systematiek kan behulpzaam zijn bij het identificeren van mogelijke puntbronnen van ZS-stoffen.

4.2 OMGAAN MET PFAS

PFAS-verbindingen zijn door de mens gemaakte stoffen, waarvan sommige al bij lage concentraties risico's voor mens en milieu opleveren. PFAS gedragen zich anders dan andere stoffen in de bodem en het watersysteem en zijn niet biologisch afbreekbaar. Door de stoffeigenschappen van PFAS moeten bestaande sanerings- en verwerkingstechnieken worden aangepast om deze stoffen succesvol uit het milieu te kunnen halen. Het verwijderen van PFAS uit de bodem is daarmee een uitdaging zowel in technische (technisch complex) als financiële (relatief kostbaar) zin. Er zijn vele duizenden verschillende PFAS stoffen. Bij de huidige onderzoeksmethoden in grond en grondwater wordt een selectie van 30 van deze stoffen geanalyseerd. Het is aannemelijk dat door nieuwe inzichten of verbeterde analysetechnieken in de toekomst PFAS-verontreinigingen kunnen worden aangetroffen die nu nog onder de radar blijven.

Bij het omgaan met PFAS wordt onderscheid gemaakt in diffuse bodemverontreiniging en bronlocaties.

4.2.1 Diffuse verontreiniging met PFAS

Door het RIVM¹¹ is aangetoond dat het jarenlange gebruik van PFAS-houdende producten heeft geleid tot gebieden waar de bodem diffuus verontreinigd is met PFAS. Nadat PFAS diffuus in de Nederlandse (water)bodem was aangetoond, stagneerde rond 2019 het grond- en baggerverzet. De stagnatie ontstond door dat een norm voor hergebruik ontbrak.

Resultaat

Uit het project gemeenschappelijke monitoring van het grondwater (zie paragraaf 3.2.1) blijkt dat, afhankelijk van de locatie, meerdere soorten PFAS worden aangetoond in verschillende concentraties in zowel grond- als oppervlaktewater. Er is vrijwel geen locatie te vinden waar geen PFAS is aangetoond

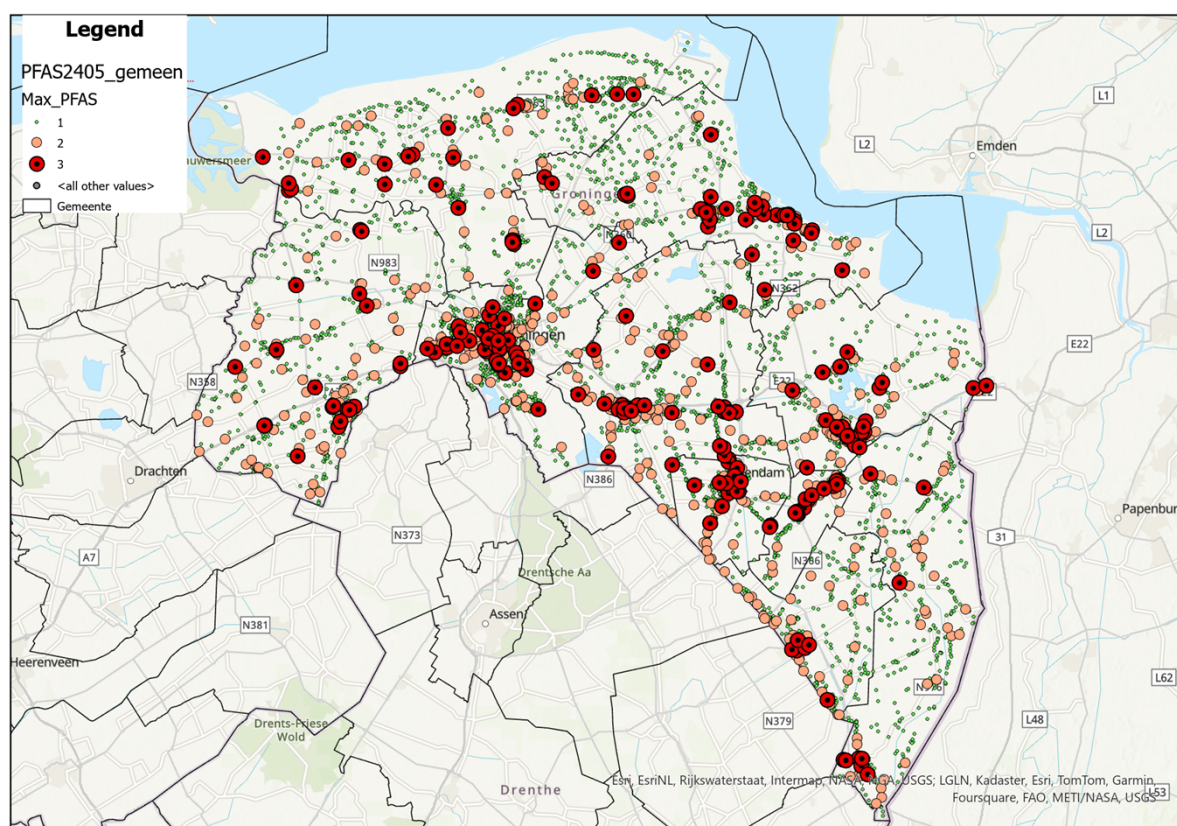
¹¹ Achtergrondwaarden perfluoralkylstoffen (PFAS) in de Nederlandse landbodem, RIVM-rapport 2020-0100

In 2019 lag het grondverzet in Nederland vrijwel stil door een gebrek aan kennis van de verspreiding van PFAS-vervuiling in de bodem. Om dit gebrek deels in te vullen is de bestaande bodemkwaliteitskaart gezamenlijk met de Groninger gemeenten aangevuld met informatie over diffuus aanwezig PFAS.

Voor zowel het buitengebied (zone 1) als het bebouwde gebied (zone 2) zijn in respectievelijk 2019 en 2020 bodemkwaliteitskaarten opgesteld. Het doel van deze Bodemkwaliteitskaart is het vaststellen van de actuele bodemkwaliteit voor PFAS zodat grondverzet binnen het beheergebied van de provincie Groningen kan plaatsvinden zonder dat voor iedere partij grond of baggerspecie een bodemonderzoek of partijkeuring naar PFAS noodzakelijk is. De Bodemkwaliteitskaart PFAS dient dan als een wettig bewijsmiddel conform artikel 4.3.5 van de Regeling bodemkwaliteit. Van PFAS verdachte bronlocaties zijn uitgesloten van deze kaart. De berekende Groningse achtergrondconcentraties van zowel zone 1 en zone 2 blijven ruim onder de landelijke normering uit het Tijdelijke handelingskader PFAS, kwaliteitsklasse landbouw/natuur.

4.2.2 Bronlocaties met PFAS

Naast diffuse verontreiniging is er ook sprake van sterker verontreinigde 'primaire' bodembronlocaties, waardoor voormalige (bedrijfsmatige) activiteiten veel PFAS in de bodem terecht is gekomen en waar mogelijk sprake is van risico's voor mens of milieu. Potentiële bronlocaties zijn bijvoorbeeld bepaalde typen bedrijfsterreinen en brandweer-oefenlocaties.

Figuur 2 mogelijk PFAS-verdachte locaties op basis van bedrijfsmatige activiteiten (1= vermoeden van PFAS, 2=kans op PFAS, 3= grote kans op PFAS)

Resultaat PFAS

In 2022 is een project gestart naar de locaties binnen de provincie (incl. gemeente Groningen) waar mogelijk PFAS aanwezig is in de bodem door puntbronnen. Op basis van (bedrijfsmatige) activiteiten is bepaald of er mogelijk sprake van PFAS in de bodem zou kunnen zijn. Dit leidde tot een lijst van ca. 5400 locaties, waarvan bij ca. 850 locaties de kans op PFAS als groot of zeer groot werd ingeschat. Van de ca. 850 locaties zijn in 2022/3 63 en in 2024 weer 60 locaties geselecteerd om historisch te onderzoeken of de verwachte activiteiten daadwerkelijk hebben plaatsgevonden. Van het onderzoek dat gestart is in 2024 zijn de resultaten nog niet bekend. Van de 63 in 2022/3 historisch onderzochte locaties was bij 23 locaties de informatie aanleiding om

een oriënterend bodemonderzoek uit te voeren. Bij de 23 onderzochte locatie zijn met het huidige gebruik geen problemen met PFAS vastgesteld¹². Echter bij gebruik van grondwater voor consumptie was in alle gevallen wel sprake van een normoverschrijding, namelijk de overschrijding van de risicogrenswaarde (>RG incl. consumptie). Let wel het betreft de resultaten van onderzoek verricht aan freatisch grondwater. Daarnaast werd bij 8 locaties in het mengmonster van de bovengrond een gehalte aan PFAS gemeten welke de toepassingswaarde voor hergebruik van PFAS-houdende grond en baggerspecie zoals genormeerd in het Handelingskader overschrijdt.

De veroorzaking van PFAS in de bodem ligt meestal in de periode 1-1-1987 t/m 1-1-2024. De aanpak ervan zal in veel gevallen vallen onder de zorgplicht en het herstelbeleid van het overgangsrecht van de Wet bodembescherming, waar wij als provincie het bevoegd gezag voor zijn. Voorwaarde is wel dat het óók een handeling betreft als bedoeld in artikel 6 t/m 11 Wbb zijn verricht. Is dat niet het geval, dan is er strikt genomen geen sprake van een zorgplichtgeval ex artikel 13 Wbb, maar vindt de aanpak plaats conform de voorschriften van de Omgevingswet.

Veroorzakers van een bodemverontreiniging of een bodemaantasting zijn dan verplicht de gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken en, als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt, die activiteit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd. In de praktijk blijkt het lastig om invulling te geven aan:

- Wat is 'redelijkerwijs'; wist de veroorzaker dat de gebruikte stof tot een verontreiniging zou leiden en kon hij verwachten dat de overheid de kosten zou gaan verhalen;
- Wat is 'zoveel mogelijk'. Op dit moment zijn er nog geen tot weinig saneringstechnieken anders dan afgraven en storten.

Op dit moment is nog veel onduidelijk over de invulling van de zorgplicht wat betreft PFAS en andere nieuwe ZKS-stoffen. Zo zijn er vragen over de handhaafbaarheid van de datum van 1-1-1987 als startdatum voor de zorgplicht, over in hoeverre een veroorzaker met vergunning tot lozen verantwoordelijk is te houden voor de ontstane verontreiniging en over wie verantwoordelijk is voor de aanpak van de verontreiniging wanneer een veroorzaker daar niet toe in staat is. Daarnaast is van belang wat de rol van de provincie hierbij is/wordt. De in december 2024 verschenen handreiking hoe om te gaan met zorgplicht ten aanzien van PFAS biedt (nog) niet de gehoopte duidelijkheid. De komende periode zal mede op basis van landelijke richtlijnen en/of gerechtelijke uitspraken de zorgplicht ten aanzien van PFAS verder worden geconcretiseerd en inzichtelijk worden gemaakt wat de consequenties (kunnen) zijn voor de provincie.

Aanbeveling/actie

- Meer locaties historisch en verkennend/oriënterend onderzoeken op PFAS en bepalen of verder gericht onderzoek nog mogelijk en zinvol is.
- Indien nodig/noodzakelijk aangetroffen PFAS-verontreinigingen saneren.
- Aandringen bij het ministerie voor meer duidelijkheid over de invulling van de zorgplicht bij PFAS en ZKS in het algemeen. Mocht deze duidelijkheid uitblijven dan eigen provinciale uitgangspunten opstellen in de vorm van een beleidsregel en intern en met andere overheden afstemmen

Voor het project is via tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2021 een rijksbijdrage¹³ ontvangen van € 1.154.797, =. De bestedingsperiode was 29-10-2021 tot en met 28-10-2024 en is per 11-12-2024 verlengd tot met 31-12-2030.

4.3 OMGAAN MET (DIFFUUS) LOOD

Recent gepubliceerd onderzoek¹⁴ bevestigt dat lood in de bodem ook bij lage blootstelling een risico kan zijn voor de gezondheid van jonge kinderen (lagere intelligentiequotiënt) en dan met name voor kinderen in de leeftijd van 0 - 6 jaar. Lood kan een nadelig effect hebben op de ontwikkeling van het leervermogen.

¹² Er vond geen overschrijding plaats van de door het RIVM vastgestelde Indicatieve Niveaus voor Ernstige Verontreiniging (INEV-waarden). Met de INEV's kan worden bepaald waar de bodem ernstig verontreinigd is en of meer onderzoek nodig is. Als de concentraties onder de INEV's blijven, zijn er doorgaans geen onaanvaardbare risico's voor mens of milieu. Zie: <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2020-03/Indicatieve%20Niveaus%20voor%20Ernstige%20Verontreiniging%20PFAS%20-%20toelichting%2020200305v10%20beveiligd.pdf>

¹³ Kenmerk IENW/BSK-2021/286016, 29-10-2021

¹⁴ [Kennisoeverzicht vraagstukken diffuus lood in de bodem | RIVM](#)

Bovendien blijkt dat bij hogere blootstellingsniveaus aan lood dit ook bij volwassenen gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Voorbeelden zijn nierfalen en hart- en vaatziekten. Het is daarom belangrijk om met maatregelen de blootstelling te verkleinen op plekken waar lood in de bodem zit.

Een (diffuse) loodverontreiniging is moeilijk visueel te herkennen, maar is vaak gerelateerd aan de volgende gebieden:

- Oud-stedelijke gebieden, c.q. vooroorlogse woonwijken
- Oude bebouwingslinten, zowel in stedelijk als landelijk gebied
- Stortplaatsen, zinkasophogingen en loswallen voor onderhoudsbaggerspecie
- Wierden
- Op en rondom locaties met specifieke activiteiten/puntbronnen. Deze locaties zijn vaak opgenomen in het bodeminformatiesysteem Nazca

Zonder systematisch en gericht onderzoek zijn binnen de provincie Groningen meer dan 850 locaties in het bodeminformatiesysteem NAZCA geïdentificeerd bekend waar de gemeten loodconcentratie hoger is dan 530 mg/kg d.s. Daarbij zijn de wierden in Groningen nog niet volledig en systematisch onderzocht.

Vanwege de omvang van de problematiek en het ontbreken van een duidelijk handelingsperspectief is de provincie steeds terughoudend geweest om diffuus lood systematisch te onderzoeken. Met de komst van de SPUK-regeling 2024 is daar verandering in gekomen en zijn er middelen beschikbaar om het onderzoek en eventuele saneringen te bekostigen.

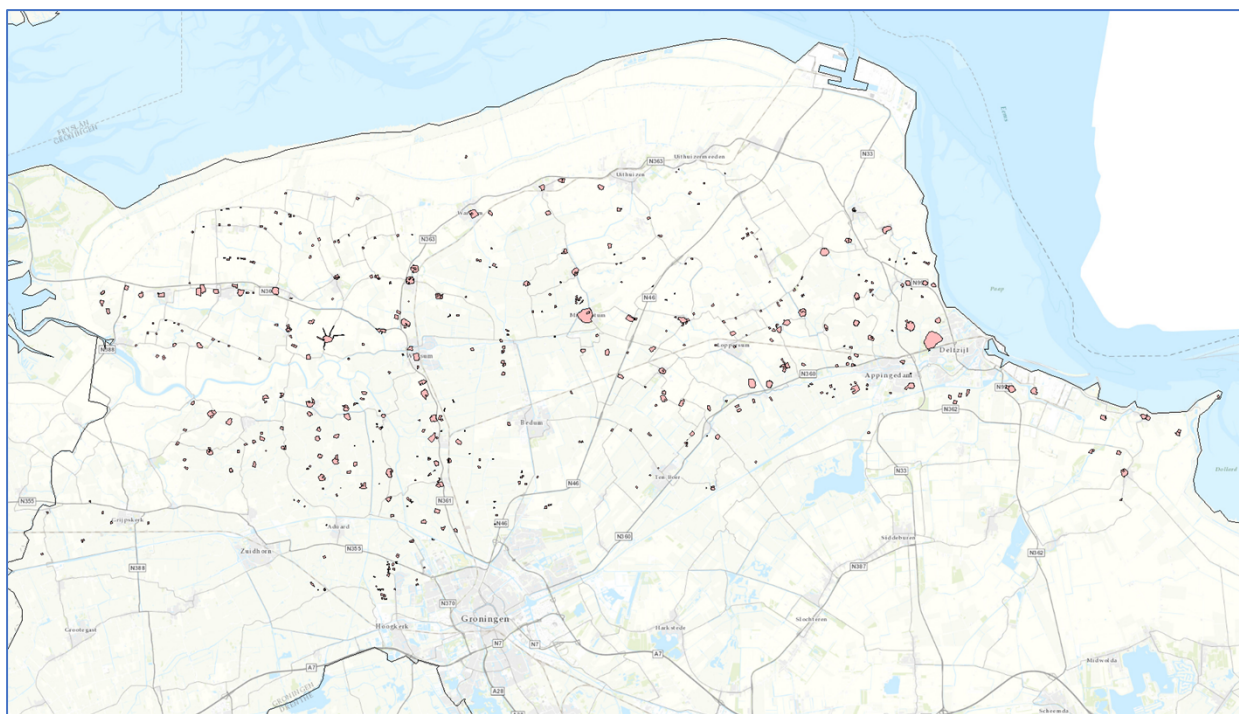
Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om een handelingskader, inclusief een uitvoeringsprogramma met onderzoeken en saneringen, voor locaties met diffuus lood binnen de provincie Groningen (excl. gemeente Groningen) op te stellen. Hiervoor zullen de locaties moeten worden geïdentificeerd waar mogelijk sprake is van onaanvaardbare humane risico's door diffuus lood in de bodem en zal een uitvoeringsprogramma diffuus lood worden opgesteld. Voor het opzetten van het programma is door het Rijk € 200.000 beschikbaar gesteld (11-12-2024).

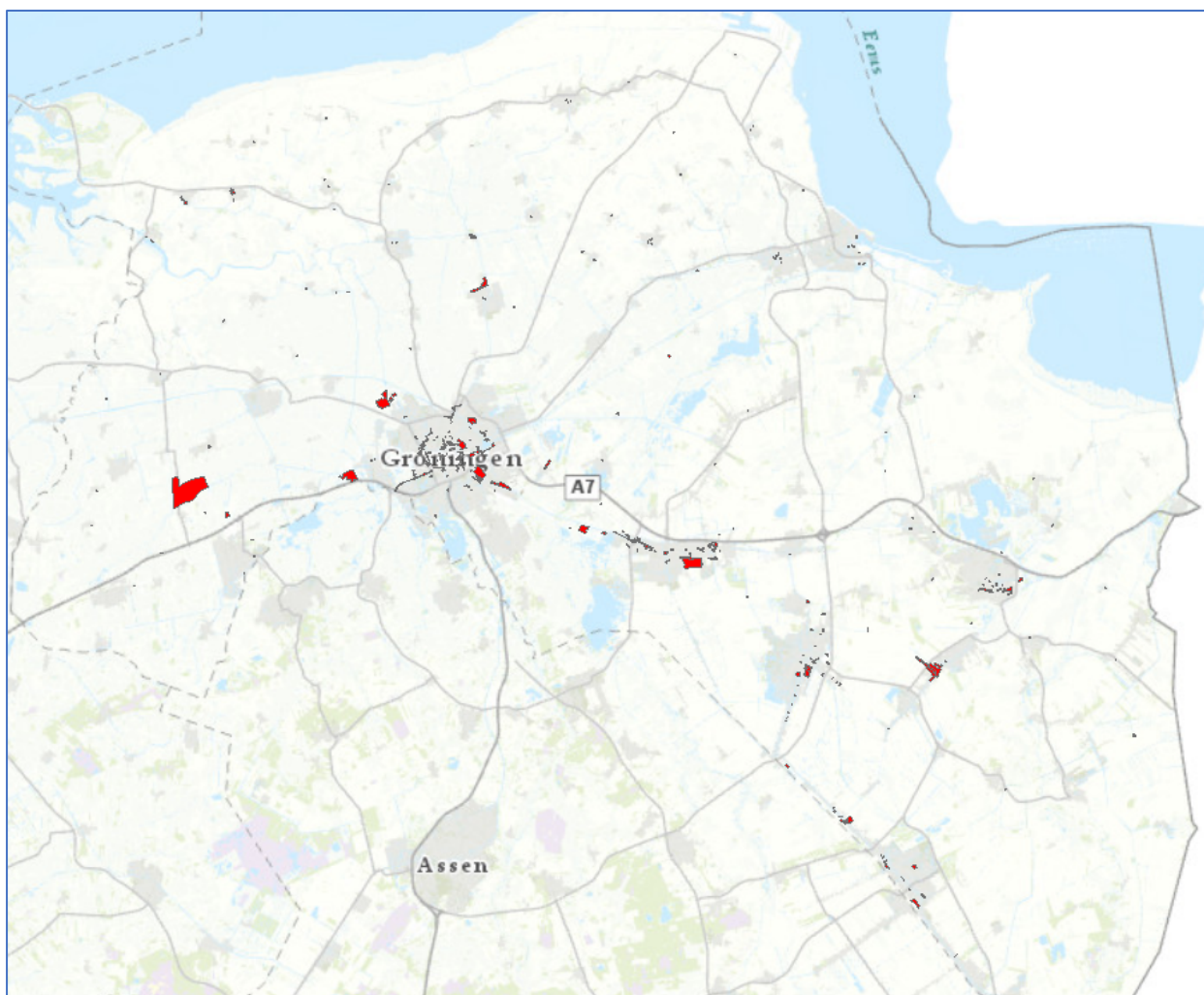
Het beoogde resultaat van het project is:

1. Een kaart met aandachtsgebieden binnen de provincie Groningen (excl. gemeente Groningen) met verhoogde loodgehalten;
2. Een kaart met gevoelig gebruik binnen de aandachtsgebieden;
3. Inzicht in de aanwezige blootstellingsroutes binnen de aandachtsgebieden;
4. Inzicht in de verhoogde loodgehalten en risico's binnen de aandachtsgebieden;
5. Inzicht in welke maatregelen getroffen kunnen worden, mocht er sprake zijn van onaanvaardbare blootstellingsrisico's;
6. Een uitvoeringsprogramma, inclusief prioritering van nadere onderzoeken en eventuele saneringen.

Gezien de bevoegdheden ten aanzien van bodem en de fysieke leefomgeving wordt het project in nauw overleg met de gemeenten uitgevoerd.

Figuur 3 wierden binnen de provincie Groningen

Figuur 4 Locaties met een loodconcentratie hoger dan 530 mg/kg d.s

4.4 OMGAAN MET STORTPLAATSEN

Stortlocaties zetten vaak een rem op ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen, als gevolg van verontreinigd stortmateriaal, bodem en grondwater. Deze bodemverontreinigingsproblematiek is een regelmatig terugkerend verschijnsel. De aanleiding hiervoor varieert van verzoeken om vrijwaring in kader van verkoop van percelen, aanhelen en verhogen deklaag tot herschikken van materiaal binnen de stortplaats of het ontwikkelen van zonneweiden. Ook leiden voormalige stortplaatsen nogal eens tot maatschappelijk onrust, vanwege onduidelijkheid over de aard en het gestorte materiaal door (vermeende) illegale stortactiviteiten in het verleden.

4.4.1 Voormalige stortplaatsen, gesloten voor 1-9-1996

Voor voormalige stortplaatsen is geen specifiek juridisch kader beschikbaar en worden conform het Groninger beleid¹⁵ tot (potentiële) gevallen van bodemverontreiniging gerekend, waarbij ook het stortlichaam tot bodemmateriaal behoort. De voormalige stortplaatsen in de provincie zijn vanaf 1999 via de projecten NAVOS en NaStort onderzocht.

Onder voormalige stortplaatsen worden die stortplaatsen verstaan waar na 1-9-1996¹⁶ geen afval meer is gestort. Het gaat meestal om gedempte sloten, dobben en petgaten. In het verleden is vaak afval gestort, zonder dat bodembeschermende voorzieningen zijn aangebracht. Het (verontreinigde) percolatiewater (percolaat) kan hierdoor in de bodem zakken en zo een bedreiging vormen voor het grondwater. Ook ontbreekt meestal een goede afdeklaag, waardoor contact met het stortmateriaal mogelijk is.

Volledig saneren (verwijderen) van deze locaties is financieel en technisch altijd niet haalbaar of wenselijk. Daarom is landelijk en ook door de provincie Groningen gekozen voor een functiegerichte aanpak en risicobenadering. Deze keuze betekent wel dat (na)zorgverplichtingen gelden. Voorbeelden zijn o.a. gebruiksbeperkingen, het in stand houden van een afsluitende verhardingslaag en grondwatermonitoring.

Tot 1-1-2024 is door ons¹⁷ de saneringsparagraaf van de Wet bodembescherming gebruikt voor het aanpakken van bodemverontreinigingen als gevolg van deze voormalige stortplaatsen, maar ook voor het verplaatsen of herschikken van de stort en bij eventuele herontwikkeling van de stort.

Veruit de meeste van de ca. 830 voormalige stortplaatsen binnen de provincie vallen niet onder het overgangsrecht.

Per 1-1-2024 zijn de gemeenten het bevoegd gezag voor deze voormalige stortlocatie, tenzij deze vallen onder overgangsrecht. De gemeente kan voormalige stortplaatsen in haar Omgevingsvisie betrekken en, indien nodig, in het Omgevingsplan nadere regels stellen. Bijvoorbeeld door het toekennen van de functie 'voormalige stortplaats' en aan die functie voorschriften te koppelen. De provincie kan, indien uit een voormalige stortplaats verontreinigde stoffen lekken naar het grondwater, regels stellen ter bescherming van de grondwaterkwaliteit.

Resultaat

Om meer inzicht te krijgen in de aard van het te voeren beleid en de mogelijke omvang van de maatregelen zijn 23 voormalige stortlocaties geselecteerd waar in eerdere onderzoeken de hoogste concentraties aan verontreinigingen zijn aangetroffen. Op deze 23 locaties is onderzocht of de verontreinigingssituatie in het grondwater buiten het stortlichaam ten opzichte van de eerdere onderzoeken niet is verslechterd en of er sprake is van een stabiele situatie of zelfs verbetering van de situatie. Bij 22 van de 23 locaties was de situatie verbeterd en bij 1 locatie was de situatie onduidelijk.

Aanbevelingen/actie

Aanbevolen wordt de voormalige stortplaatsen een plaats te geven in het nazorgprogramma (zie 3.1.3) en daarbij gebruik te maken van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek bij de 23 voormalige stortplaatsen.

¹⁵ 3-7-2007, GS-besluit 2007-32.306/27/b.11, M, zaaknummer. 32306

¹⁶ Het Stortbesluit bodembescherming is alleen van toepassing op stortplaatsen waarop en na 1-9-1996 nog is gestort.

¹⁷ 3-7-2007, GS-besluit 2007-32.306/27/b.11, M, zaaknummer. 32306

4.4.2 Stortplaatsen gesloten, na 1-9-1996

Op grond van de nazorgbepalingen in de Wet milieubeheer (Wm) is de provincie bestuurlijk, organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de stortplaatsen waarop of na 1 september 1996 nog afval en/of baggerspecie is gestort. Deze verantwoordelijkheid blijft bestaan onder de Omgevingswet. Wij waarborgen dat de stortplaatsen na sluiting geen nadelige gevolgen opleveren voor het milieu. Wij nemen niet het eigendom over van de stortplaats, alleen het beheer in het kader van de nazorgtaak.

Resultaat

Als bevoegd gezag zorgen wij voor het beheer van de gesloten stortplaatsen conform de nazorgbepalingen van de Wm: wij voeren de maatregelen uit het nazorgplan, waarmee door Gedeputeerde Staten is ingestemd, uit om te voorkomen dat de gesloten stortplaats milieuhygiënisch nadelige effecten veroorzaakt en monitoren deze maatregelen. Voor ontwikkelingen rond de stortplaats heeft de eigenaar van een (gesloten) stortplaats een primaire rol. Als de Wm-stortplaats nog niet gesloten is verklaard, heeft de provincie in het kader van haar nazorgtaak formeel niets te zeggen over wat er op/met etc. de stortplaats gebeurt. Natuurlijk proberen we in die gevallen wel in contact te blijven met de eigenaar (eigenlijk altijd de gemeente) en proberen we er zo voor te zorgen dat er, ook al is de stortplaats nog niet gesloten, tóch bij de ontwikkeling al rekening wordt gehouden met de nazorg die op enig moment zal moeten worden uitgevoerd op de stortplaats waar nu de ontwikkeling plaatsvindt.

De regels voor activiteiten die plaatsvinden in, op, onder of over gesloten stortplaatsen zijn opgenomen in afdeling 4.8 van de Omgevingsverordening Provincie Groningen.

4.5 OMGAAN MET ACTIVITEITEN IN DE ONDERGROND

De huidige rol van de provincie bij de activiteiten in de ondergrond komt voort uit onze verantwoordelijkheid voor het borgen van de veiligheid bij ondergrondse activiteiten, een goede ruimtelijke ordening van de ondergrond in relatie tot de bovengrond, het halen van de KRW-doelen ten aanzien grondwater en het waarborgen van onze financiële en economische belangen. Deze rol is soms beleidsvormend of adviserend en soms als vergunningverlener en bevoegd gezag, bijvoorbeeld ten aanzien van de grotere grondwateronttrekkingen en open bodemenergiesystemen (WKO). In deze paragraaf worden onze rol, belangen en ambities kort toegelicht. Voor meer achtergrond wordt verwezen naar de Nota Ondergrond en de brede zoutanalyse¹⁸. De brede analyse van zoutwinning in de provincie Groningen gaat in op het regionale belang van de (huidige en toekomstige) zoutwinningsactiviteiten in de provincie Groningen, inclusief de ontwikkelingen in het kader van de energietransitie. De overige activiteiten in onze ondergrond zoals opgesomd in de Nota Ondergrond en Omgevingsvisie maken onderdeel uit van het concept ontwerp van de actualisatie van de Omgevingsvisie.

4.5.1 Nota Ondergrond

Als provincie dragen wij een grote verantwoordelijkheid als het gaat om de ondergrond. Zeker wanneer het gaat om het waarborgen van de veiligheid bij het uitvoeren van activiteiten in onze ondergrond: veiligheid gaat boven alles. Naast het borgen van de veiligheid, hebben wij óók oog voor de unieke kansen die de ondergrond ons biedt, onder meer om onze provincie concurrerend, leefbaar en welvarend te houden. Zo kan de ondergrond een grote rol vervullen in het laten slagen van de energietransitie.

Vanuit deze perspectieven en vanuit onze doelstelling om een effectieve ruimtelijke ordening van de ondergrond in relatie tot de bovengrond te creëren, is in 2020 de Nota Ondergrond opgesteld en door Provinciale Staten vastgesteld. Deze Nota is een provinciaal visiedocument en geen extern bindend beleidsdocument. De Nota geeft het kader voor onze beoordeling, visie, ambitie en rol voor activiteiten in de ondergrond, waaronder ook zoutwinning en gasopslag in lege zoutcavernes. Het belangrijkste punt uit de Nota Ondergrond is het uitgangspunt dat de veiligheid voorop staat bij de uitvoering van een mijnbouwactiviteit in de diepe ondergrond.

¹⁸ 16 juli 2024 vastgesteld door GS en aangeboden aan PS.

Een aantal ontwikkelingen heeft zich voorgedaan sinds de totstandkoming van het vigerend beleid, die van invloed zijn op dat beleid en om een actualisatie ervan vragen. Het gaat om:

1. **Contourennota actualisatie Mijnbouwwet; (2026/2027).** De actualisatie kent een aantal uitgangspunten met betrekking tot de zoutwinning:
 - 1.1. Van 'ja, mits' naar 'nee, tenzij'
 - 1.2. Grotere rol ondergrondse opslag
 - 1.3. Rekening houden met lokale belangen (omwonenden)
 - 1.4. Abandonnering op voorhand geregeld
 - 1.5. Geen nieuwe opsporingsvergunningen voor gas op land
 - 1.6. Baten van mijnbouw deels terug laten vloeien naar de omgeving
 - 1.7. Adequate schadeafhandeling in gebieden waar mijnbouwactiviteiten plaats vinden
2. **Onderzoeksrapport lustenverdeling -Rebel Group (dec. 2023).** Dit rapport betreft een verkenning naar mogelijkheden voor betere verdeling van de opbrengsten van mijnbouw voor het gebied waar de activiteiten plaats vinden. Uit de inventarisatie komt een zevental denkbare modellen naar voren:
 - 2.1. Een uitkering via het Gemeente- of het Provinciefonds
 - 2.2. Een Vereveningsfonds Mijnbouwgebieden
 - 2.3. Een Nationaal Programma Mijnbouwgebieden
 - 2.4. Een lokale vergoeding aan gemeente of provincie
 - 2.5. Regionaal aandeelhouderschap via een ontwikkelmaatschappij
 - 2.6. Aandeelhouderschap van de omgeving
 - 2.7. Een lokaal projectfonds
3. **Gebiedsfonds Haaksbergen (Nobian);** Nobian wil voor de toekomst een zinvolle bijdrage leveren aan de regio en de omgeving waar zijn winningsactiviteiten plaatsvinden. Afhankelijk van de wensen van de overheden en de gemeenschap kan het fonds worden ingezet voor publieke projecten of als compensatie voor huishoudens in het wingebied. De extra bijdrage van Nobian aan het omgevingsfonds zal EUR 1,50 per gewonnen ton zout bedragen; wat neerkomt op een bedrag van ongeveer € 3,75 miljoen per jaar. De bijdrage aan het omgevingsfonds zal starten in het jaar waarin de eerste boring wordt gedaan.
4. **Gebiedsfonds Schoonebeek (NAM).** In het olieveld Schoonebeek is nog een grote hoeveelheid rendabel te winnen olie aanwezig, en de exploitant NAM heeft nog een vergunning daarvoor tot 2040. Voor de berging van het productiewater heeft NAM een nieuwe vergunning nodig. Bewoners en gemeenten hebben aangegeven dat voor continuering van de winning en de berging van productiewater in Drenthe (in plaats van Twente waar de opslag door een bestuurlijke beslissing is beëindigd) een lokale bijdrage vanuit de revenuen van het olieveld zou moeten worden overwogen. Ook binnen het Rijk is het denken over de vraag wie mee mag delen in de opbrengsten van bodemschatten met de contourennota Mijnbouwwet aan het veranderen. Om die redenen is voor olieveld Schoonebeek een verkenning gestart naar overwegingen voor en tegen een bijdrage vanuit de oliewinning, en naar de mogelijke grondslagen voor zo'n bijdrage.

Voor elk gewonnen vat olie zal door de NAM en het Rijk, 1 euro gestort worden in een op te richten gebiedsfonds. Van deze euro betaalt de NAM 60 cent aan de regio en 40 cent wordt betaald door EBN die namens de staat deelneemt aan de oliewinning. Bij een te verwachten productie van 15 jaar, komt dit neer op een totaalbedrag tussen de € 30 en € 45 miljoen.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt de actualisatie van het ondergrondbeleid primair te baseren op het vigerend beleid, zoals opgenomen in de Nota Ondergrond en deels aangevuld en vooruitlopend op de actualisatie van de Mijnbouwwet. Het gaat om:

1. Veiligheid staat voorop. Veiligheid is een abstract concept en kent meerdere samenhangende aspecten. Het gaat daarbij om:
 - 1.1. Fysieke veiligheid: denk hierbij aan geen onacceptabel risico op schade voor gebouwen en infrastructuur ook op de lange termijn, goede monitoring van mogelijke effecten;
 - 1.2. Sociale veiligheid: dit houdt o.a. in een goede schade afhandeling, het ervaren van een gevoel van veiligheid, toepasbare procedures, inspraakmomenten en inhoud van de activiteiten moeten toegankelijk zijn voor inwoner, vooraf onderzoeken wat de maatschappelijke effecten zijn, een transparante bedrijfsvoering. Er dient een helder en aannemelijk narratief te bestaan voor de noodzaak van de voorgenomen activiteiten;

- 1.3. Milieueffecten ten aanzien van verkeer, geluid, water en bodem. De activiteit en de bijbehorende werkzaamheden mogen niet leiden tot overlast voor de omgeving (hinder). Overlast dient te voorkomen te worden door toepassing van de best beschikbare technieken en in de voorbereiding overleg met betrokken gemeente(n) en de omwonenden;
2. Groningen profiteert mee in de brede welvaart. Dit kan via gebiedsfondsen en via de technologische kansen en ontwikkelingen gerelateerd aan mijnbouw, bijvoorbeeld in het kader van verduurzaming, kennisontwikkeling en innovatie voor de industrie (waterstofnetwerk inclusief opslag in de ondergrond).

Aanbevolen wordt de acties, die hieruit voortkomen te verwerken in het nieuwe Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030.

4.5.2 Advisering in het kader van Mijnbouwwet

Om activiteiten in de ondergrond uit te kunnen voeren heeft het mijnbouwbedrijf een vergunning (opsporen, winnen en opslaan) nodig in het kader van de Mijnbouwwet (artikel 6 lid 1 & 2). De vergunningsprocedure start met het indienen van een plan voor winning of opslag door het mijnbouwbedrijf tot het definitieve besluit door het bevoegd gezag, de minister van EZK. In het plan staat onder meer beschreven staat welke stoffen zij wil winnen, de toegepaste technieken, een analyse van de betrokken risico's en de effecten qua bodembeweging (Bodemdaling, seismiciteit etc.).

Wij hebben enkel een adviesrecht in het proces tot aan een besluit. Als provincie adviseren wij op basis van de uitgangspunten en standpunten zoals aangegeven in de Nota Ondergrond. Wanneer een activiteit niet wordt uitgevoerd volgens de standpunten van de provincie kunnen GS een zienswijze indienen en in een later stadium een juridische procedure opstarten. Hierbij trekken we bij voorkeur op met andere (lokale) overheden.

Aanbeveling/actie

Momenteel lopen er verschillende vergunningstrajecten ten aanzien van zoutwinningsactiviteiten in Groningen, in verschillende stadia. Daarnaast zijn verschillende plannen in voorbereiding. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende activiteiten, aangevuld met de bijbehorende bevoegdheden gedurende deze trajecten. De meest actuele ontwikkelingen hierin betreffen het verlengen van de winningsplannen van Nobian voor Zuidwending en Heiligerlee. Deze verlenging is cruciaal voor de bedrijfsvoering van Nobian en de toekomstige ontwikkeling van waterstofcavernes.

Tabel 4 vergunningstrajecten zoutwinning

Activiteit:	Data:	Rol/bevoegdheid GS:
Verlenging winningsplan Zuidwending (Nobian)	- Door Nobian ingediend in Q1 '24 - Adviesverzoek verwacht eind '24/begin '25 - Besluit EZK verwacht eind '25	- Adviesrol - Mogelijkheid indienen zienswijze op voorlopig besluit - Eventueel beroep tegen definitief besluit EZK
Verlenging winningsplan Heiligerlee (Nobian)	- Door Nobian ingediend in Q1 '24 - Adviesverzoek verwacht eind '24/ begin '25 - Besluit EZK verwacht eind 2025	- Adviesrol - Mogelijkheid indienen zienswijze op voorlopig besluit - Eventueel beroep tegen definitief besluit EZK
Waterstofopslag Zuidwending (Energystock)	- Ontwerpbesluiten voor evaluatieboringen gepubliceerd in september '24 - Milieu Effect Rapportage (MER) + ontwerpbesluiten verwacht eind '24/begin '25 - Definitief besluit verwacht eind '25	- Mogelijkheid tot indienen zienswijze op ontwerpbesluiten - Eventueel beroep tegen definitief besluit EZK (eind '25)
Persluchttopslag (CAES) Zuidwending	- Ontwerpbesluit voor evaluatieboring gepubliceerd in oktober '24 - Voorbereidingen MER, vergunningen, winningsplan en opslagvergunning nog niet voorzien - Toekomst van CAES-project onduidelijk, mogelijk worden cavernes in de toekomst ingezet voor opslag van waterstofgas	- Adviesrol op ingediende plannen - Mogelijkheid zienswijze indienen op ontwerpbesluit EZK - Eventueel beroep tegen definitief besluit EZK
Nieuw winningsplan	Vergunning evaluatieboring afgegeven door EZK begin 2024	- Adviesrol op ingediend plan (medio '25) - Mogelijkheid zienswijze indienen op ontwerpbesluit verwacht eind 25

Activiteit:	Data:	Rol/bevoegdheid GS:
Zuiderveen (Nobian)	2. Nobian is gestart met landschappelijke inpassing in samenwerking met omwonenden en betrokken decentrale overheden 3. Voorbereidingen MER, vergunningen en winningsplan naar verwachting 2025 in procedure	- Eventueel beroep tegen definitief besluit
Nieuw winningsplan Zuidwending	1. Nobian is gestart met landschappelijke verkenning van voorgenomen activiteiten in samenspraak met omwonenden en betrokken overheden (Veendam en Pekela) 2. Indiening aanvragen evaluatieboring(en) verwacht in '25	- Adviesrol op ingediend plan (eind '25) - Mogelijkheid zienswijze indienen op ontwerpbesluit begin/medio 2026 - Eventueel beroep tegen definitief besluit eind 2026
Winningsplan 2018 (Nedmag)	1. Bodemprocedure RvS inzake winningsplan 2018. Vindt naar verwachting plaats eind '24 - begin '25	- Wij hebben beroep aangetekend inzake de financiële zekerheidsstelling.

4.5.3 Bevoegd gezag in het kader van de Omgevingswet

Wij kunnen in het kader van de Omgevingswet, net als gemeenten en waterschappen, wel invloed uitoefenen op de besluitvorming rondom bovengrondse installaties. Daarmee dient verstoring van de leefomgeving (geluid, bodem, lucht, water, omgevingsveiligheid door aanwezigheid van gevaarlijke stoffen) en de hieruit voortvloeiende gezondheidsrisico's te worden voorkomen.

De bovengrondse productielocatie voor zoutwinning is doorgaans beperkt van omvang. De productielocatie ligt meestal direct boven de geplande cavernes of de te onttrekken zoutlaag. Hoewel één productielocatie beperkt van omvang is, geldt wel dat boven een geschikte zoutstructuur meerdere productielocaties in gebruik genomen kunnen worden op relatief kleine afstand van elkaar.

De bovengrondse installatie dient te passen binnen o.a. omgevingsplannen en omgevingsverordening, projectbesluiten en verordening waterschap. De provincie, gemeente, waterschap kunnen daarin nadere regels stellen.

Bevoegd gezag is afhankelijk van de specifieke situatie of de vergunning. De bedrijven Nedmag en Nobian hebben op dit moment een omgevingsvergunning voor milieubelastende activiteiten (MBA), waarvoor GS het bevoegd gezag zijn.

Aanbeveling/actie

In het traject om vergunningen te verlenen is een aantal momenten waarop beleidskeuzes kunnen worden gemaakt die van invloed kunnen zijn op de uiteindelijke vergunning. Een verleende omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteiten bevat bestaande rechten. De verleende vergunning kan niet zomaar worden ingetrokken. Mogelijke gronden voor intrekking zijn opgenomen in het Besluit kwaliteit leefomgeving (art. 8.97 jo 8.100 en 8.102). Intrekking kan alleen wanneer niet kan worden volstaan met wijziging van de voorschriften van de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat veranderde beleidskeuzes geen grond kunnen zijn om de bestaande vergunningen in te trekken.

4.5.4 Participatie en draagvlak voor activiteiten in de ondergrond

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat activiteiten in de ondergrond risico's voor de bovengrond met zich mee kunnen brengen. De gevolgen van aardgaswinning uit het Groningenveld, aardbevingen en in mindere mate de bodemdaling, hebben tot grote materiële en immateriële schade en tot maatschappelijke onrust geleid. Dit heeft niet alleen geresulteerd in een grote afname in draagvlak voor gaswinning, maar ook tot een afname van het draagvlak van andere activiteiten in de ondergrond én tot gebrek aan vertrouwen in de overheid.

Er bestaat een brede behoefte aan zeggenschap over of en hoeveel mijnbouw er plaatsvindt binnen de provincie, over erkenning voor de bijdrage die Groningen voor Nederland heeft en de lasten die het als gevolg daarvan mogelijk ondervindt. Daarbij gaat het dan met name over het serieus nemen van een gebied en de mensen die daar wonen. Zonder zeggenschap en erkenning voor de lokale omgeving, kan meer mee laten delen als lokale omgeving in de (financiële) lusten ook als een vorm van afkoop worden ervaren. Dan draagt het juist niet bij aan het ervaren van een gevoel van eerlijkheid.

Aanbeveling/actie

De provincie heeft een aantal mogelijkheden om een bepaalde mate van participatie¹⁹ als voorwaarde te stellen als onderdeel van het verlenen van mijnbouwvergunningen en van de bezwaren van verschillende partijen/betrokkenen tegen activiteiten in de ondergrond. Dit beeld is nodig om het beoogde participatieproces beter vorm te kunnen geven én het gebrek aan vertrouwen te herstellen.

Participatie gaat over de vraag hoe wij als provincie samen met inwoners, medeoverheden en organisatie vormgeven aan onze woon- en leefomgeving. Hier werken we aan omdat het vertrouwen onder druk staat, er grote opgaven spelen die we niet alleen op kunnen lossen, we vanuit de potentie van de samenleving willen werken en we moeten voldoen aan wet- en regelgeving. Binnen de provincie is participatie een vast en zorgvuldig onderbouwd onderdeel van beleid en uitvoeringsprocessen. De provinciale participatieleidraad geldt als handvat voor de provincie om in goed samenspel met allerlei partijen, inwoners en organisaties plannen te ontwikkelen en projecten uit te voeren. De globale inhoud van het proces is in Figuur 5 weergegeven.

Binnen de bevoegdheden van GS bestaan er verschillende mogelijkheden (maar ook kanttekeningen) om een bepaalde mate van participatie als voorwaarde te stellen als onderdeel van mijnbouwvergunningen. In Tabel 55 wordt hier nader op ingegaan. Ook het Rijk heeft de mogelijkheid om een dergelijk voorschrift op te laten nemen bij het vergunnen van nieuwe mijnbouwactiviteiten.

Figuur 5 Ontwerp participatieaanpak

¹⁹ Het vroegtijdig betrekken van belanghebbenden (zoals burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden) bij de besluitvorming over een project of activiteit.

Tabel 5 Mogelijkheden voor participatie als voorwaarde bij mijnbouwvergunningen

Beleid:	Kans/Argument	Kanttekeningen:
Actualisatie Nota Ondergrond	In 2.4 Nota Ondergrond 2020 wordt de brede welvaart (prosperity) van omwonenden van mijnbouwlocaties beschreven als kans.	1. De nota staat ter actualisatie gepland in 2025; 2. Overige overlast-veroorzakende industrieën blijven buiten beschouwing. 3. Programma Duurzaam Gebruik Ondergrond (opvolger STRONG) wordt verwacht in 2025. Dit bevat belangrijke kaders voor het Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030

5 REGIONALE SAMENWERKING

De bodem kan een grote bijdrage leveren aan de beoogde maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen in onze samenleving. Dit vraagt kennis en informatie over enerzijds de kwaliteiten en potenties van de bodem en anderzijds over de maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen waarop aangesloten gaat worden. Veel partijen zijn hierbij actief betrokken: overheden, kennisinstanties, commerciële partijen (adviserend en uitvoerend) en maatschappelijke organisaties.

Voor de uitvoering van de taken van decentrale overheden is uitwisseling van data, informatie en kennis nodig. Veel kennis en informatie is beschikbaar, maar de keten van data, informatie en kennis is ook sterk versnipperd. Gedragen informatie komt voort uit een gezamenlijke en gedragen interpretatie van data. Als provincie kunnen en willen wij vanuit onze rol als verbinder en regionaal coördinator een belangrijke rol spelen in de keten van data, informatie en kennis. Wij fungeren als regionaal coördinatie-, schakel- en contactpunt richting landelijke kennis- en informatietrajecten, zoals dat wordt beoogd in het Bestuursakkoord 2021-2025. Daarbij zijn effectieve regionale contacten, afstemming met andere domeinen en landelijke en regionale schakelpunten essentieel.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om in samenwerking met de gemeenten, waterschappen en omgevingsdienst te zorgen voor:

1. Een goede infrastructuur voor kennisontwikkeling, kennisdeling en de informatiehuishouding rond bodem, ondergrond en grondwater binnen onze provincie. Onderdeel hiervan is het continueren van bestaande netwerken en acties als het ambtelijk afstemmingsoverleg bodem (zie 5.1), Noord-Nederland Netwerk Medicijnresten en de jaarlijkse Noord-Nederlandse Bodemdag;
2. Het openbaar beschikbaar maken van (bodem)informatie (open data, Staat van Groningen, Bodemloket.nl) en zo het gebruik van beschikbare data verbeteren. Hiermee sluiten wij aan bij het Coalitieakkoord "Verbinden versterken vernieuwen" van Gedeputeerde Staten voor de periode 2019-2023: Betrouwbare en eerlijke informatie is essentieel om het goede gesprek te kunnen voeren, essentieel voor het maken van beleid en noodzakelijk om goed te kunnen sturen.
3. Een goede overdracht van de bij ons bekende informatie over (ernstige) bodemverontreiniging aan gemeenten. Gemeenten hebben deze kennis en bodeminformatie hard nodig voor het uitoefenen van hun nieuwe taken als bevoegd gezag, voor het vormgeven en uitvoeren van bodembeleid en om te kunnen voldoen aan hun verantwoordelijkheid om informatie te ontsluiten naar derden en openbaar toegankelijk te maken. Gemeenten zijn wettelijk verplicht deze taken over te nemen. Wettelijk is daarbij bepaald dat het handhavingsdeel door de Omgevingsdienst wordt uitgevoerd. De gemeente is straks vrij in de wijze waarop zij de uitvoering van het vergunningendeel organiseert.

5.1 AMBTELIJK AFSTEMMINGSOVERLEG

Om duurzaam hergebruik van grond en bagger te realiseren en om de (water)bodemkwaliteit te bewaken en deze waar mogelijk te verbeteren hebben wij als middenbestuur waar veel beleidsterreinen samenkomen en als voormalig bevoegd gezag Wbb een centrale coördinerende, stimulerende en faciliterende rol. Om deze rol in te vullen is er vier keer per jaar een ambtelijk afstemmingsoverleg met de Groninger gemeenten,

waterschappen, Omgevingsdienst Groningen en RWS/LOBO (Bodem+) over bodembeleid en een BIS-overleg voor een constante verbetering van de datakwaliteit in het Bodem-Informatie-Systeem (Bis, applicatie Nazca).

Resultaat

In dit kwartaaloverleg zijn onderwerpen besproken als:

- Grondverzet en grondstromenbeleid. Gezien het belang van een vitale bodem voor een veilig gebruik van en de bijdrage van de bodem aan maatschappelijke opgaven en tevens in het kader van een circulaire economie, is het noodzakelijk om zorgvuldig om te gaan met bij grondverzet vrijkomende grondstromen. Het grondstromenbeleid stimuleert (lokaal) hergebruik van grond en baggerspecie en uniformiteit hierin, waarbij geen dan wel zo min mogelijk primaire delfstoffen worden gewonnen. Het grondstromenbeleid is samen met de gemeenten en waterschappen voorbereid, vormgegeven en afgesproken. Een aandachtspunt de afgelopen periode was het grondverzet van PFAS-houdende grond. Maar ook het hergebruik van gereinigde grond of restproducten was onderwerp van gesprek, met name daar waar het gaat om een balans tussen hergebruik en kwaliteit.
- Het delen en beheren van kennis en informatie.
- Het overdragen van taken en informatie in het kader van de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1-1-2024, de zogenaamde 'warme overdracht' (zie ook paragraaf 5.2.)
- Gezamenlijke voorbereiding op de nieuwe taken, die de Omgevingswet met zich meebrengt.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt om de huidige centrale coördinerende, stimulerende en faciliterende rol te continueren in de nieuwe programmaperiode. Dit gezien onze positie als middenbestuur waar veel beleidsterreinen samenkomen. Onze rol als voormalig bevoegd gezag Wbb neemt wellicht af, maar de verantwoordelijkheid voor de KRW (GWR)-doelen blijft (en neemt relatief toe).

5.2 INFORMATIEBEHEER

Samen met de gemeenten en de Omgevingsdienst zorgen wij ervoor dat de beschikbare informatie over bodem- en grondwaterverontreiniging wordt vastgelegd en ontsloten in een gemeenschappelijk bodeminformatiesysteem (bis). De provincie Groningen en alle Groningse gemeenten met uitzondering van de gemeente Groningen nemen deel aan dit bodeminformatiesysteem in de applicatie Nazca Bodem, onder de naam shared service (ssc) bis Groningen. Gemeenten en provincie zijn allen eigenaar van hun eigen deel van de bodeminformatie op basis van hun rol als bevoegd gezag. Details van de samenwerking zijn vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst ssc bis Groningen. Een aantal gemeenten heeft de volledige registratie van hun bodeminformatie neergelegd bij de Omgevingsdienst. Belangrijke basisinformatie wordt ontsloten via het Bodemloket (www.bodemloket.nl).

5.2.1 Gezamenlijk Beheer en Ontwikkeling BIS Groningen

Om het beheer, de ontwikkeling en het gebruik van de applicatie vorm te geven is het GBO opgericht: het Gezamenlijk Beheer en Ontwikkeling BIS Groningen. Deze groep met 7 deelnemers vanuit provincie, gemeenten en ODG, fungeert als een soort dagelijks bestuur van het gemeenschappelijk bodeminformatiesysteem. Het GBO vergadert elke zes weken.

Tweemaal per jaar vindt er een bis-kerngebruikersoverleg plaats, waarin het GBO haar activiteiten en besluiten terugkoppelt en nieuwe ontwikkelingen bespreekt met de contactpersonen van alle deelnemers van het ssc bis Groningen, de zgn. Kerngebruikers. Ook de waterschappen en de gemeente Groningen, die een eigen bis hebben, worden hiervoor uitgenodigd.

Met de ingang van de Omgevingswet zijn verantwoordelijkheden en taken ten aanzien van ernstig verontreinigde bodem verschoven tussen provincie, ODG en gemeenten. Een deel van de provinciale taken en verantwoordelijkheden zijn naar de gemeenten overgegaan.

De voorbereiding van deze wettelijk verplichte verschuiving en bijhorende overdracht van informatie maakte onderdeel uit van het project 'de warme overdracht' in het MJP20-25.

Resultaat

In 2023 is de samenwerkingsovereenkomst ssc bis Groningen 2018-2023 geëvalueerd. Vervolgens is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2023-2028 geschreven, vastgesteld en ondertekend door alle deelnemers.

5.2.2 *Wet kenbaarheid publieke beperkingen (Wkpb)*

Het doel van de Wkpb is om eenvoudig inzicht te geven in door de overheid opgelegde publiekrechtelijke beperkingen (PB's) op een stuk grond of een gebouw. De Wkpb heeft betrekking op beperkingenbesluiten die hun grondslag hebben in diverse bijzondere wetten, waaronder de Wet bodembescherming (Wbb). Sinds 1 juli 2007 moeten overheden gegevens over PB's als gevolg van de Wkpb aan het Kadaster aanleveren. Deze gegevens dienen sinds 2021 te worden ingeschreven in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke beperkingen (BRK-PB).

Onder de Wbb heeft de provincie beschikkingen genomen. Deze beschikkingen bieden de grondslag voor publiekrechtelijke beperkingen en vermelding in het register van de Wkpb. Met de inwerkingtreding van de Ow en het intrekken van de Wbb komt een aantal bodembesluiten te vervallen. De volgende situaties doen zich voor:

1. De grondslag voor een PB komt te vervallen en de PB dient in de BRK-PB te worden beëindigd door middel van een vervallenverklaring.
2. Op een locatie is sprake van overgangsrecht waarbij de reeds geregistreerde PB's gehandhaafd blijven en na i.w.t. van de Ow opvolgende besluiten in de BRK-PB geregistreerd dienen te worden.
3. Een besluit "ernst en geen spoed" valt alleen onder het overgangsrecht als er al een saneringsplan is ingediend voor de inwerkingtreding van de Ow. Wanneer de locatie onder het overgangsrecht blijft vallen blijft de PB van toepassing. In alle andere situaties dient de registratie van de PB in de BRK-PB te worden aangepast.
4. Een BUS-saneringsverslag leidt tot wijziging van een PB, welke in de BRK-PB dient te worden verwerkt.

Op dit moment kent de provincie meer dan 1000 PB's op basis van de Wbb. Een deel van deze vermeldingen zal (nog) moeten worden ingetrokken met een vervallenverklaring.

Aanbeveling/actie

De identificatie van PB's waarvoor de grondslag is komen te vervallen en het nadien beëindigen in de BRK-PB met een vervallenverklaring. Dit kan onderdeel uitmaken van het opstellen van het nazorgprogramma en het identificeren van de locaties waar het programma betrekking op heeft (zie paragraaf 3.1.3).

5.2.3 *Ondergrond (BRO)*

Sinds 2018 zijn wij als bronhouder aangesloten op de Basisregistratie Ondergrond (BRO). Sindsdien leveren wij gegevens van bodem- en grondwateronderzoeken aan deze basisregistratie. Deze zijn vervolgens landelijk beschikbaar.

Wij maken (her)gebruik van de gegevens uit de BRO bij plan- en projectuitvoering mogelijk. Bij het gebruikmaken van de gegevens voeren wij een controle uit op de juistheid van deze gegevens. Bij het constateren van fouten corrigeren wij deze of laten wij het gegeven uit de registratie halen wanneer correctie niet mogelijk is. Deze plichten (leveren, gebruiken, onderzoeken, melden) vertalen wij door naar onze opdrachtnemers wanneer zij onderzoeken uitvoeren waarbij BRO-verplichtingen gelden.

Jaarlijks leggen wij verantwoording af bij de toezichthouder (ministerie VRO, voorheen BZK) over de borging van de BRO-processen en het toezicht op de datakwaliteit. Hiermee staan wij in voor de kwaliteit van de gegevens in de BRO. Daarbij zijn alle gegevens gestandaardiseerd en daardoor betrouwbaar en onderling vergelijkbaar.

Aanbeveling/actie

Vanaf 01-07-2025 gaan wij ook bodemonderzoeken milieukwaliteit leveren aan de BRO; deze waren tot nu toe nog niet gedefinieerd in de Basisregistratie.

5.2.4 Overdracht taken en informatie

Met de komst van de Omgevingswet (Ow) werd het noodzakelijk om taken, rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van bodeminformatiebeheer aan te passen. In het kader hiervan is de bodeminformatie zoals vastgelegd in het bodeminformatiesysteem Nazca nader bekeken, is de beschikbare bodeminformatie nagelopen en is zo goed mogelijk vastgesteld of een locatie voldoet aan de criteria van het Overgangsrecht en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de provincie blijft vallen of onder de verantwoordelijkheid van de gemeente(n) zou gaan vallen. Dit is in 2 rondes uitgevoerd, o.a. door het uitstel van de inwerkingtreding van de Omgevingswet, en besproken met de individuele gemeenten. Ook is met de gemeenten besproken op welke manier de aanpassingen in Nazca zouden worden doorgevoerd. In Q1 van 2024 zijn alle aanpassingen in Nazca doorgevoerd. Omdat niet altijd de vastgelegde informatie eenduidig was/is, is afgesproken dat op basis van nieuwe informatie/inzichten en in overleg de verantwoordelijkheid voor locaties alsnog weer kan veranderen.

Om de gemeenten en de ODG meer tijd te geven om de nieuwe verantwoordelijkheden en taken op te nemen in hun werkprocessen is afgesproken met ODG en de gemeenten dat voor het jaar 2024 de taken op het gebied van bodem nog door de provincie zijn uitgevoerd. Dit vindt plaats via een dienstverleningsovereenkomst en een ondermandatering. En betekent dat wij gedurende het jaar 2024 zorgden voor de registratie van de gemeentelijke informatie over ernstige bodem- en grondwaterverontreinigingen in Nazca.

Aanbeveling/actie

Vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de aankomende verplichte aanlevering van milieuhygiënische informatie aan de Basis Registratie Ondergrond (BRO) dient het gemeenschappelijke invoerprotocol ssc bis Groningen te worden geactualiseerd. Tevens zal een nieuw contract met de applicatiebeheerder Nazca Solutions worden opgesteld, aangezien het oude contract in 2026 afloopt.

6 LANDELIJKE EN EUROPESE ONTWIKKELINGEN

Zowel op landelijk als Europees niveau staat de bodem in de belangstelling en worden meerdere beleidsinitiatieven ontwikkeld. Op de belangrijkste hiervan wordt hierna kort ingegaan.

Aanbeveling/actie

Aanbevolen wordt de consequenties voor de provincie Groningen van deze beleidsinitiatieven in het komende Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030 verder uit te werken en toe te lichten.

6.1 RIJKSFINANCIERING

In de periode 2021 t/m 2023 heeft het Rijk jaarlijks gewerkt met tijdelijke regelingen specifieke uitkering bodem (SPUK-Bodem) ten behoeve van de aanpak van bodemverontreiniging. Hierbij vormde 2021 een overgangsjaar waarbij de financiering nog deels plaatsvond via een decentralisatie uitkering (apparaatskosten en sanering Spoedlocaties) en deels via een tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem (o.a. aanpak PFAS).

Vanaf 2024 wordt gewerkt met een meerjarige regeling waarin per bevoegd gezag verschillende projecten of aanpak van opgaven in een meerjarig programma kunnen worden opgenomen. Voor de ronde in juni 2024 was een budget beschikbaar van € 137.200.000. Tevens werd aangegeven dat er tot en met 2030 € 493.898.468 beschikbaar is. Vanaf 2 februari 2026 kunnen weer aanvragen voor een bijdrage in het kader van de SPUK-Bodem worden ingediend.

Het voornemen van het nieuwe kabinet is om het aantal SPUK's, waaronder die van bodem, sterk te verminderen. De consequenties van dit voornemen en de wijze waarop de financiering wel kan plaatsvinden worden landelijk nader onderzocht. Voor het werkveld bodem zijn eventuele consequenties effectief vanaf 2026.

6.2 WATER EN BODEM IN DE RUIMTELIJKE ORDENING

Voor toekomstige welvaart en veiligheid zijn keuzes in de ruimtelijke ordening die rekening houden met water en bodem van toenemend belang door o.a. klimaatverandering. De toegenomen aandacht voor water en bodem binnen de ruimtelijke ordening vloeit voort uit het besef dat we niet oneindig door kunnen gaan met inzet van techniek en het uitgangspunt dat 'overal alles kan'. We komen er langzamerhand achter dat er grenzen zijn aan hoe de techniek ons kan helpen en dat de (maatschappelijke) kosten ervan toenemen.

Binnen het ruimtelijk fysieke beleid hanteert de provincie ordeningsprincipes om onzekere ontwikkelingen te sturen, zonder alles van tevoren vast te leggen. Deze ordeningsprincipes zijn zelfverplichtend. Dit betekent dat de provincie bij afwijking van de principes is gehouden aan een deugdelijke onderbouwing op basis van feiten. Voor de principes zijn twee Rijksbrieven van belang. De beleidsbrief water en bodem sturend van 25-11-2022 en de beleidsbrief rekeninghouden met water en bodem van 22-10-2024.

Het vorige kabinet hanteerde de term Water en Bodem Sturend. Dit is uitgewerkt in 33 structurerende keuzes die gezamenlijk de gehele breedte van het water- en bodembeleid betreffen en borgen dat we ook in de toekomst kunnen beschikken over voldoende schoon en gezond water en een vitale bodem voor onder meer landbouw, woningbouw en natuur. De provincie Groningen heeft in mei 2022 de Omgevingsvisie geactualiseerd en daarin een paragraaf opgenomen over klimaatadaptatie (17.3). Daarin staat dat het bodem- en watersysteem sturend is bij ruimtelijke ontwikkelingen. Tenslotte wordt in het Koersdocument, waarin de inzet van de provincie voor de nieuwe Omgevingsvisie is verwoord, dit principe eveneens omarmd.

Het huidige kabinet ziet 'Water Bodem Sturend' als een belemmering voor de ruimtelijke ordening en inrichting van ons land, en meer in het bijzonder voor de grote woningbouwopgave. Het kabinet geeft in haar brief van 22-10-2024 aan wat wél kan en moet, gebaseerd op de kennis die we hebben van ons water- en bodemsysteem in een veranderend klimaat. Er wordt gezocht naar oplossingen die de verschillende belangen verenigen in plaats van scheiden, door zoveel mogelijk multifunctioneel ruimtegebruik en creatieve oplossingen. Daarom hanteert het Rijk nu de term "rekening houden met" bodem en water.

6.3 HERIJNING BODEMREGELGEVING/BELEID

Het Ministerie van I&W is in 2024 het project Herijking bodemregelgeving gestart. Doel van dit project is om te komen tot een solide toekomstbestendige bodemregelgeving, waarin bodem en (grond)water beschermd zijn, maar waarmee tevens een goede balans tussen beschermen en benutten bereikt wordt. De keuzes die nu gemaakt worden ten aanzien van de beleidsuitgangspunten van het stelsel, zijn bepalend voor de komende jaren. Het project kent een doorlooptijd van 4 jaar tot en met 2028.

6.4 EU-BODEMMONITORINGSRICHTLIJN

Op 5 juli 2023 heeft de Europese Commissie (EC) het voorstel voor de EU-Bodemmonitoringsrichtlijn gepubliceerd. Op 10 april 2024 heeft het Europese Parlement zijn positie ten aanzien van het voorstel van de Commissie vastgesteld, en deze na de verkiezingen op 21 oktober 2024 herbevestigd. De richtlijn geeft opvolging aan de EU-bodemstrategie voor 2030. Deze strategie heeft de EC op 17 november 2021 gepubliceerd, en heeft als langetermijnvisie: in 2050 zullen alle bodemecosystemen van de Europese Unie (EU) in gezonde staat verkeren en veerkrachtiger zijn. De bodemstrategie is een onderdeel van de Europese Green Deal.

Met de bodemmonitoringsrichtlijn streeft de EC ernaar dat alle bodems in 2050 de Europese Unie (EU) gezond zijn. De richtlijn heeft de volgende doelen: voor alle bodems in de EU een solide en coherent monitoringskader opzetten, de bodemgezondheid in de EU voortdurend verbeteren, bodems die al gezond zijn in die toestand behouden, en alle aspecten van bodemaantasting tegengaan. De richtlijn is van toepassing op alle bodems op het grondgebied van de lidstaten.

7 BESCHIKBARE, BESTEDE EN VERPLICHTE MIDDELEN

7.1 BESCHIKBARE MIDDELEN

Voor de uitvoering van Het MJP20-25 waren financiële middelen ter beschikking op basis van rijksbijdrage (o.a. decentralisatie uitkering bodem (DUB), Specifiek Uitkering (SPUK), provinciefonds) en het restant na de uitvoering en afronding van het vorige MJP2015-2019. Deze resterende middelen zijn toegevoegd aan de reserve Bodem en Ondergrond.

7.1.1 Reserve Bodem en Ondergrond

Met uitvoering en afronding van het vorige MJP15-19 resteerde er nog € 13,3 mln. in de reserve Bodem en Ondergrond (hierna 'Bodemreserve'). Van de € 13,3 mln. is € 9,6 mln. verplicht/gelabeld aan diverse doorlopende bodemsaneringsprojecten. De verplichte en gelabelde middelen hadden o.a. betrekking van ca. € 2,1 mln. voor het Eendrachtterrein Appingedam en de bijdrage € 4,0 mln. in de sanering van de voormalig stortplaats te Woltersum.

In het MJP20-25 was in totaal € 4,85 mln. aan nieuwe projecten benoemd naast de reeds verplichte en gelabelde € 9,6 mln. Hiermee heeft het MJP20-25 betrekking op € 14,45 mln. aan projecten.

Tabel 8: Geraamde projectkosten en personele inzet (FTE) voor de programmaperiode 2020-2025

Besteding	Geraamde projectkosten	Structurele bezetting Team Milieu en Beleid & team Juridische zaken
Bestuurlijke afspraken en wettelijke verplichtingen ²⁰	€ 3.500.000	3,3
Beleidsontwikkeling, regietaken en gezamenlijke aanpak (governance)	€1.000.000	2,0
Kennis- en informatie-infrastructuur (regionaal schakelpunt)	€ 350.000	0,8
Totaal	€ 4.850.000	6,1

7.1.2 Rijksbijdrage aan de apparaats- en personele kosten

Het Rijk geeft een tegemoetkoming in de kosten van het ambtelijke apparaat dat zorgdraagt voor het uitvoeren van de taken in het kader van het Overgangsrecht Ow (en de Wet bodembescherming, zie o.a. de Meicirculaire 2024). Dit maakt onderdeel uit van de bestuurlijke afspraken bodem en ondergrond 2023 tot en met 2030, die eind 2022 zijn gemaakt tussen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), het IPO, de VNG en de Unie van Waterschappen (UvW).

In 2019 zijn de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer onderdeel geworden van de gemeente Groningen. Door een gemeentelijke herindeling heeft een technische correctie in de apparaatskosten plaatsgevonden tussen de bevoegde overheden Wbb: gemeente Groningen en de provincie Groningen. De bijdrage voor de provincie Groningen is met een bedrag van € 38.450 verlaagd. Na correctie resteert er nog jaarlijks € 725.476 aan apparaatskosten binnen het provinciefonds ten behoeve van de uitvoering van taken in het kader van de Wet bodembescherming (ca. € 3,627 mln. voor de gehele periode 2020-2025).

7.1.3 Rijksbijdragen aan saneringen en onderzoeken

2021 was een overbruggingsjaar voor de rijksbijdragen en vond²¹ de financiering plaats via een combinatie van een Decentralisatie-Uitkering Bodem (DUB) en een regeling voor een specifieke uitkering Bodem (SPUK). De financiering van de afronding van de spoedsaneringen vond plaats via een DUB via het Provinciefonds²² (€ 473.424). Dit bedrag is toegevoegd aan de Reserve Bodem en Ondergrond. De financiering van buitenproportionele opgaven (o.a. PFAS, diffuus lood, grondwater) werd uitgevoerd via een SPUK. Via de SPUK in 2021 is ca. € 2,3 mln. aangevraagd en ca. € 1,3 mln. uitgekeerd (Tabel 6).

²⁰ Spoedlocaties en overgangsrechtlocaties

²¹ BO Bodem van 10 februari 2021

²² KN21-25 PF meirc.21 bodembescherming

Vanaf 2022 zijn ook de bijdragen aan saneringen van spoedlocaties geregeld via een SPUK. Deze saneringen hebben betrekking op historische verontreinigingen, waarbij sprake is van onaanvaardbare risico's voor mens, plant, dier en/of verspreiding en waar de veroorzaker en/of terreineigenaar niet aansprakelijk voor kan worden gesteld en wij als provincie de benodigde onderzoeken en de saneringen uitvoeren. Een uitkering op basis van een SPUK moe(s)t in principe binnen 3 jaar aan het beoogde doel worden besteed. Deze periode is met de beschikking²³ van 3-12-2024 in 2024 opgerekt tot uiterlijk 2032.

Tabel 6 SPUK 2020-2024 (x1000)

Aanvraag	Datum beschikking	Aanvraag	Rijksbijdrage	Totaal
Monitoring grondwater	29-10-2021	€ 315.000	€ 181.881	€ 181.881
PFAS-bronnenonderzoek en saneringen	29-10-2021	€2.000.000	€1.154.797	€ 1.154.797
Historische spoedopgave 2022	27-09-2022	€ 970.000	€ 149.065	€ 970.000
Historische spoedopgave 2022	18-11-2022	€ 820.935	€ 820.935	
Historische spoedopgave 2023	14-09-2023	€ 269.750	€ 214.248	€ 269.750
Historische spoedopgave 2023	11-12-2023		€ 55.502	
Toekomstbestendige zorg	10-12-2024	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000
Aandachtslocaties Grondwater 2024	10-12-2024		€ 146.362	€ 146.362
Projectplan Diffuus Lood 2024	10-12-2024	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
			Totaal	3.102.790

7.1.4 Totaal beschikbaar

In de periode 2020-2024 is van het Rijk € 3.102.790 aan gelabelde financiën ten behoeve van het uitvoeren van onderzoeken en saneringen via een SPUK ontvangen en € 473.424 via een Decentralisatie-Uitkering Bodem (DUB). In totaal is daarmee ontvangen € 3.576.214 van het Rijk.

Bij de start van het MJP20-25 was er € 13,324 mln. beschikbaar en via het rijk is € 3,576 mln. ontvangen in de periode 2020-2025. In 2020 is € 1,000 mln. toegevoegd vanuit de algemene dekkingsmiddelen. Hierdoor was er € 17,900 mln. beschikbaar voor de uitvoering van het MJP20-25.

7.2 BESTEDE MIDDELEN

De middelen voor het MJP20-25 komen uit de provinciale Reserve Bodem en Ondergrond (hierna Bodemreserve) en vanuit het Rijk via de SPUK-regelingen bodem en Decentralisatie-Uitkering Bodem (DUB).

7.2.1 Besteding Reserve Bodem en Ondergrond

Vanuit de Bodemreserve is in de programmaperiode 2020-2025 tot 31-12-2024 € 8,020 mln. besteed aan onderzoeken (zie Tabel 7). Hierbij geldt de opmerking dat de cijfers m.b.t. 2024 nog niet definitief zijn. Van de € 8,020 mln. is ca. € 6,493 mln. besteed aan de saneringen van de stortplaats Woltersum (€ 4,000 mln.), de gasfabriek Eendracht Appingedam (€ 2,085 mln.) en spoedlocaties (€ 0,408 mln.).

Deze kosten komen lager uit dan in het MJP20-25 was geraamd. Dit komt doordat vanaf 2020 een deel van de saneringen en onderzoeksprojecten, o.a. (deel) van de spoedlocaties, het onderzoek naar ZZS-verontreinigingen als PFAS, een financiering vanuit een SPUK hebben gekregen (zie volgende paragraaf 7.2.3). Dit zorgt er o.a. voor dat er in 2024 bijna niets ten laste is gebracht van de Reserve Bodem en Ondergrond (Tabel 7).

Vanuit de Bodemreserve is aan beleidsontwikkelings- en kennisprojecten ca. € 0,591 mln. besteed. Deze kosten komen lager uit dan in het MJP20-25 waren geraamd. Dit komt doordat een deel van de projecten vanaf 2021 een financiering vanuit een SPUK hebben gekregen. Wordt het deel dat ten laste van de SPUK kan worden gebracht meegenomen (€ 0,377 mln.) dan gaat in totaal om ca. € 0,968 mln. dat is besteed. Dat komt redelijk overeen met de geraamde kosten van ca. € 1,000 mln.

Naast bestedingen aan onderzoeken en saneringen vindt er jaarlijks een onttrekking plaats ten behoeve van de AKP van de teams Milieu en VTH van € 0,149 mln. Voor de periode 2020-2024 is dat totaal € 0,598 mln.

In totaal is in de periode 2020-2024 € 8,618 mln. ten laste gebracht van de Reserve bodem en Ondergrond.

²³ Kenmerk: SPB-NA24-03698660

Tabel 7 Besteding bodemreserve (x 1000, per december 2024)

Besteed	Saneringen	Project	Totaal	Personeel	Totaal
	1	2	1+2	3	1+2+3
2020	€ 1.508 ²⁴	€ 246	€ 1.754	€ 337	€ 2.091
2021	€ 2.763 ²⁵	€ 95	€ 2.858	€ 247	€ 3.105
2022	€ 43	€ 169	€ 212	€ 227	€ 439
2023	€ 2.178 ²⁶	€ 59	€ 2.237	€ 128	€ 2.365
2024 ²⁷	€ --	€ 20	€ 20	€ --	€ 20
Totaal	€ 6.493	€ 591	€ 7.061	€ 942	€ 8.020

Het verloop van de bodemreserve in de periode 2020-2024 is in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 8 verloop van de Reserve Bodem en Ondergrond 2020-2024 (x1000)

	2020	2021	2022	2023	2024 ²⁶	2025
Stand bodemreserve per 1 januari	€ 13.324	€ 12.199	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180
Verplicht/gelabeld	€ 9.600	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180	
Vrij	€ 2.599	€ -	€ -	€ -	€ -	
Mutatie	€ -1.125	€ -2.751	€ -586	€ -2.513	€ -169	
Saldo per 31 december	€ 12.199	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180	

7.2.2 Personele kosten

De personele inzet om het MJP20-25 uit te kunnen voeren werd geraamd op 6,1 FTE. Binnen de AKP van het Domein Uitvoering en Beleid (team Milieu en VTH) en Domein Ondersteuning (team Juridische zaken) is een structurele formatie beschikbaar van 4,7 FTE voor het uitvoeren van het MJP. Dit betekent dat gedurende de uitvoering van het MJP20-25 de formatie van Domein Uitvoering en Beleid jaarlijks met 1,4 fte (schaal 11) is verhoogd. De kosten hiervoor bedragen ca. € 0,65 mln. voor de periode 2021-2025.

Voor de uitvoering en begeleiding van projecten als de Spoedlocaties was aanvullende personele ondersteuning nodig en is binnen het programma ingehuurd. Deze kosten maken onderdeel uit van de uitvoeringskosten van projecten en kunnen conform Rijksregels worden gedekt uit de Rijksbijdragen.

7.2.3 Besteding SPUK

De bestedingen van de beschikbare SPUK-middelen loopt iets achter op de planningen. Dit wordt deels veroorzaakt door onduidelijkheden over de verantwoordelijkheden bij onderzoeken en saneringen van PFAS-verontreinigingen en deels door complicaties veroorzaakt door beperkte ervaring met PFAS bij uitvoer van de onderzoeken en saneringen, die tot vertraging in de uitvoering leiden.

Aan historisch spoed is ten laste van de SPUK, ca. € 0,419 mln. besteed. Ten behoeve van de overige onderzoeken (PFAS en monitoring grondwater) is ca. € 0,377 mln. besteed. In totaal is er ca. € 0,796 mln. ten laste gebracht van de verschillende SPUK-regelingen.

Tabel 9 Besteding SPUK-middelen (31 december 2024)

	Beschikt	Besteed					Beschikbaar
		2021	2022	2023	2024	Totaal	
Historische spoedopgave 2022	€ 970.000	€ -	€ -	€ 122.707	€ 204.824	€ 327.531	€ 642.469
Historische spoedopgave 2023	€ 269.750	€ -	€ -	€ -	€ 91.630	€ 91.630	€ 178.120
Monitoring grondwater 2021	€ 181.881	€ -	€ 29.870	€ 105.039	€ 35.363	€ 170.272	€ 11.609
PFAS-bronnenonderzoek 2021	€ 1.154.797	€ -	€ 44.960	€ 103.205	€ 58.881	€ 207.046	€ 947.751
Toekomstbestendige zorg 2024	€ 180.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 180.000
Aandachtslocaties Grondwater 2024	€ 146.362	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 146.362
Projectplan Diffuus Lood 2024	€ 200.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 200.000
Totaal	€ 3.102.790	€ -	€ 74.830	€ 330.951	€ 390.698	€ 796.479	€ 2.306.311

²⁴ Waarvan stort Woltersum ca. € 1,6 miljoen

²⁵ Waarvan stort Woltersum ca. € 2,4 miljoen

²⁶ Waarvan Gasfabriek De Eendracht Appingedam ca. € 2,085 miljoen

²⁷ Jaarrekening 2024 is onderhanden en wordt medio juli 2025 vastgesteld. De cijfers m.b.t. 2024 zijn nog voorlopig.

Tabel 10 verloop van de SPUK 2020-2024 (x1000)

	2021	2022	2023	2024	2025
Stand SPUK per 1 januari	€ -	€ 1.337	€ 2.232	€ 2.171	€ 2.306
Verplicht/gelabeld	€ 1.337	€ 2.232	€ 2.171	€ 2.306	€ 2.306
Toegezegd	€ 1.337	€ 970	€ 270	€ 526	
Besteed	€ -	€ 75	€ 331	€ 391	
Mutatie	€ 1.337	€ 895	€ -61	€ 136	
Saldo per 31 december	€ 1.337	€ 2.232	€ 2.171	€ 2.306	

7.2.4 Totaal besteed

In de periode tot 31-12-2024 is ca. € 8,020 mln. aan onderzoeken en saneringen uitgevoerd (zie Tabel 7) en ca. € 0,598 mln. onttrokken ten behoeve van de AKP van de teams Milieu en VTH. Daarnaast wordt er € 0,796 mln. ten laste van de verschillende SPUK-uitkeringen gebracht. In totaal is voor € 9,414 mln. besteed.

Van de in deze periode beschikbare € 17,900 mln. resteert er nog € 8,486 mln., waarvan € 2,307 mln. via een SPUK is toegezegd en € 6,180 miljoen resteert in de bodemreserve.

7.3 VERPLICHTE EN GELABELDE MIDDELEN STAND DECEMBER 2024

De uitvoering van de projecten en saneringen vragen over het algemeen veel voorbereiding en kunnen pas uitgevoerd worden wanneer voldoende middelen zijn gereserveerd op de begroting. Door de lange uitvoeringstijd van saneringen blijven de middelen gelabeld. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen middelen ten behoeve van Spoedlocaties en overige projecten.

7.3.1 Historische Spoedlocaties

Voor de uitvoering van saneringen op spoedlocaties wordt het meeste geld gereserveerd. De totale verwachte kosten tot en met 2030 bedragen € 3,355 (december 2024). De extra personele inzet van 1,4 FTE voor de begeleiding van de onderzoeken en saneringen van spoedlocaties wordt voor de periode 2025-2030 geraamd op ca. € 0,780 mln. Daarmee komen de kosten voor de spoedlocaties tot en met 2030 uit op ca. € 4,135. Via de tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022 en 2023, is nog € 0,821 mln. beschikbaar (december 2024, Tabel 9). Het resterende bedrag, € 3,314 mln., wordt gedekt vanuit de Bodemreserve.

7.3.2 Overige onderzoeken SPUK

Naast de uitvoering van onderzoeken en saneringen van spoedlocaties zijn door het rijk middelen toegezegd voor PFAS-bronnenonderzoek (en saneringen), toekomstbestendig omgaan met (na)zorg van gesaneerde locaties, het identificeren van aandachtslocaties grondwater en locaties met diffuus lood. In totaal is daar per 31-12-2024 ca. € 1,486 mln. vanuit de SPUK beschikbaar voor.

7.3.3 Overige kosten Reserve Bodem en Ondergrond

Bij de overige projecten die ten laste (kunnen) komen van de bodemreserve gaat het om (zie Tabel 4):

- Sanering North Refinery. Hiervoor is een bijdrage van € 0,8 mln. gereserveerd;
- Plotseling opkomende saneringen/(nieuwe) bedreigingen, o.a. PFAS. De kosten zijn erg onzeker en de saneringsmogelijkheden van PFAS (en ook andere ZZS-stoffen) zijn beperkt en veelal kostbaar. Hoewel er voor de aanpak van PFAS van het Rijk financiering is ontvangen, is deze lager dan eerdere ramingen. Mogelijk dat in de toekomst hier aanvullende middelen van het Rijk voor kunnen worden verworven;
- Verplichtingen: Afhandeling gasfabrieksterreinen € 1,430 mln. (€ 1,012 mln. Stadskanaal, € 0,25 mln. Winschoten en € 0,168 Pekela) en overige projecten € 0,167 mln.
- Projecten geïnitieerd door maatschappelijke ontwikkelingen en/of onrust, waarbij er (snel) gesaneerd moet worden, zoals bijvoorbeeld bij stortplaats Woltersum plaatsvond;
- De afhandeling van het failliete grondreinigingsbedrijf Accres te Veendam. Hiervoor is een bijdrage van € 0,5 mln. gereserveerd.

Tabel 11 verplicht en gelabelde projecten

	Begroot (€ mln.)
Spoedlocatie	€ 4,135
Overige SPUK-projecten	€ 1,486
Subtotaal	€ 5,621
Verplichting (o.a. Afhandeling gasfabrieksterreinen (€ 1,430 mln.))	€ 1,597
Accres	€ 0,5
North Refinery	€ 0,8
Zonnepark Woldjerspoor	€ 0,05
AKP (5*0,149)	€ 0,745
Subtotaal	€ 3,692
Totaal	€ 9,313

Naast bestedingen aan onderzoeken en saneringen vindt er jaarlijks een onttrekking plaats ten behoeve van de AKP van de teams Milieu en VTH van € 0,149 mln. Voor de periode 2025-2030 is dat totaal € 0,894 mln.

7.3.4 Totaal verplicht en gelabelde middelen

In totaal is er ca. € 9,313 mln. verplicht en gelabeld, waarvan € 2,306 mln. beschikbaar is op basis van beschikkingen van verschillende SPUK-regelingen en € 6,180 mln. op basis van de Reserve Bodem en Ondergrond. Binnen de begrootte kosten bestaan een aantal onzekerheden waardoor het nog niet altijd duidelijk is of de kosten ook daadwerkelijk ten laste gelegd gaan worden van de Reserve Bodem en Ondergrond. Mocht het (mogelijke) tekort van ca. € 0,827 daadwerkelijk optreden dan kan, onder voorwaarden, bij het Rijk in 2026 en/of in 2028 via een SPUK aanvullende middelen worden aangevraagd.

Naast de begrootte kosten zal er rekening mee moeten worden gehouden dat de provincie als bevoegd gezag Wet bodembescherming direct actie moet (kunnen) ondernemen om bij een acute risico's bij een bodemverontreiniging en/of grote maatschappelijk onrust handelend te kunnen optreden, zoals in het recente verleden bij de stortplaats Woltersum. Ook hier kan onder voorwaarden onder de geldende SPUK-regeling aanvullende Rijksmiddelen voor worden aangevraagd.

8 CONCLUSIE

De (vertraagde) inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1-1-2024 met zijn andere taak, rol en verantwoordelijkheden voor de provincie en de veranderde financieringswijze van de bodemsaneringsoperatie zijn van grote invloed geweest op resultaten en de werkzaamheden die in het kader van het MJP20-25 zijn en worden uitgevoerd.

8.1 WETTELIJKE TAKEN ERNSTIGE BODEMVERONTREINIGING

Tot 1-1-2024 waren wij²⁸ bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb) én budgethouder voor de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen om de taken als bevoegd gezag te kunnen uitvoeren. Via het nemen van beschikkingen zagen wij toe op een juiste omgang met de ernstige bodemverontreiniging en indien noodzakelijk, een juiste sanering ervan. Daarnaast voerden wij op een 12-tal spoedlocaties saneringen en onderzoeken uit omdat de veroorzaker/terreineigenaar daar niet verantwoordelijk voor waren. De verwachte kosten (incl. begeleiding) daarvan bedragen ca. € 4,135 mln. tot en met 2030 (zie paragraaf 7.3.1.)

Na 1-1-2024 geldt het overgangsrecht voor de locaties die al in procedure waren onder de Wbb²⁹. Onder het overgangsrecht vallen onder meer de historische spoedlocaties, de locaties met nazorg en zorgplichtgevallen (verontreiniging ontstaan op of na 1 januari 1987, maar voor 1 januari 2024). Het gaat naar verwachting om ca. 650 locaties, waar aanvullende acties nodig zijn om de status van de locatie goed te kunnen bepalen en de benodigde maatregelen te (kunnen) treffen. Het wordt aanbevolen om in het Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030 hier expliciet aandacht aan te besteden. Het overgangsrecht zorgt ervoor dat locaties onder

²⁸ De provincie is geen bevoegd gezag voor de waterbodems (Waterschappen) en voor de gemeente Groningen (zelfstandig bevoegd gezag Wbb).

²⁹ Hoofdstuk 3 van de Aanvullingswet bodem Omgevingswet

de regels van de Wbb door de provincie als bevoegd gezag worden afgehandeld. Alle andere ernstige bodemverontreinigingen vallen op grond van de Ow onder de bevoegdheid van de Groninger gemeenten.

Bij zorgplichtgevallen (ernstige bodemverontreiniging ontstaan tussen 1987-2024) is het maatschappelijk (economisch-bestuurlijk) niet altijd nodig en wenselijk om elke bodemverontreiniging direct en volledig op te ruimen. Bij PFAS, maar ook bij andere ZZS-stoffen, is niet altijd duidelijk of deze onder de zorgplicht vallen en wie verantwoordelijk is voor de aanpak, onderzoek en mogelijke kosten. Aanbevolen wordt in het Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030 hier expliciet aandacht aan te besteden.

Recent onderzoek³⁰ bevestigt dat lood in de bodem ook bij lage blootstelling een risico kan zijn voor de gezondheid van kinderen in de leeftijd van 0 - 6 jaar. Lood kan een nadelig effect hebben op de ontwikkeling van het leervermogen. Bovendien blijkt dat bij hogere blootstellingsniveaus aan lood dit ook bij volwassenen gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Vanwege de omvang van de problematiek en het ontbreken van een duidelijk handelingsperspectief is de provincie steeds terughoudend geweest om diffuus lood systematisch te onderzoeken. Met de komst van de SPUK-regeling 2024 is daar verandering in gekomen en zijn er middelen beschikbaar om het onderzoek en eventuele saneringen te bekostigen. Aanbevolen wordt om een handelingskader, inclusief een uitvoeringsprogramma met onderzoeken en saneringen, voor locaties met diffuus lood binnen de provincie Groningen (excl. gemeente Groningen) op te stellen.

8.2 EUROPESE RICHTLIJNEN (KRW/GWR)

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de dochterrichtlijn grondwater (GWR) zijn geïmplementeerd tot 1-1-2024 in de Waterwet en de Wet bodembescherming (Wbb) en na 1-1-2024 in de Omgevingswet. Binnen deze wettelijke kaders is de zorg voor de beschikbaarheid van kwalitatief en voldoende schoon water en het halen van KRW en GWR doelen een provinciale taak en verantwoordelijkheid.

Met de intrekking van de Wbb op 1-1-2024, het ontbreken van generieke regels onder de Omgevingswet en de verplichting om de inwerkingtreding van de Omgevingswet beleidsneutraal te laten plaatsvinden, was de provincie, overgangsrechtsituaties uitgezonderd, verplicht een nieuw kader te maken om het effect van grondwaterverontreinigingen te beoordelen, om te bepalen welke verontreinigingen gemonitord dienen te worden en/of welke maatregelen er moeten worden getroffen. Dit kader is uitgewerkt in maatregelen in het regionale waterprogramma (hoofdstuk. 4.5 en 4.6) en in instructieregels in de Omgevingsverordening provincie Groningen. Het wordt aanbevolen om de doorwerking ervan in het beleid en de dagelijkse praktijk van gemeenten en ODG te begeleiden en te monitoren.

In 2022 is gestart met een project om de monitoring van het grond- en oppervlaktewater beter af te stemmen met de andere ketenpartners zoals waterschappen, Waterbedrijf Groningen, Omgevingsdienst Groningen (ODG) en gemeenten in onze provincie. Doel was een goed en gedragen overzicht van de grondwaterkwaliteit binnen de provincie te verkrijgen en een 'early warning system' op te zetten voor stoffen die risico's met zich meebrengen voor de grondwaterkwaliteit en het gebruik ervan door drinkwaterbedrijf, agrariërs en industrie. Binnen het project zijn de mogelijkheden op harmonisatie en samenwerking in de monitoring verkend en bij elk onderdeel te herkennen. Het gaat om zowel mogelijkheden voor harmonisatie in meetlocaties en/of meetpakketten en mogelijkheden voor samenwerking vanuit de monitoringscyclus. Het wordt aanbevolen deze mogelijkheden samen met de ketenpartners in de volgende programmaperiode verder uit te werken.

8.3 ADVISERING ONDERGROND

Als provincie hebben wij een verantwoordelijkheid voor het borgen van de veiligheid bij ondergrondse activiteiten, voor een goede ruimtelijke ordening van de ondergrond in relatie tot de bovengrond, voor het halen van de KRW-doelen en het waarborgen van onze financiële en economische belangen. Deze rol is soms beleidsvormend of adviserend en soms als vergunningverlener en bevoegd gezag.

Als provincie kunnen wij in het kader van de Omgevingswet invloed uitoefenen op de besluitvorming rondom bovengrondse installaties. Daarmee dient verstoring van de leefomgeving (geluid, bodem, lucht, water,

³⁰ [Kennisoverzicht vraagstukken diffuus lood in de bodem | RIVM](#)

omgevingsveiligheid door aanwezigheid van gevaarlijke stoffen) en de hieruit voortvloeiende gezondheidsrisico's te worden voorkomen. De bovengrondse installatie dient te passen binnen o.a. omgevingsplannen en omgevingsverordening, projectbesluiten en verordening waterschap. De provincie, gemeente, waterschap kunnen daarin nadere regels stellen. Of wij bevoegd gezag zijn, is afhankelijk van de specifieke situatie of de vergunning. De bedrijven Nedmag en Nobian hebben op dit moment een omgevingsvergunning voor milieubelastende activiteiten (MBA), waarvoor GS het bevoegd gezag zijn.

Een aantal ontwikkelingen heeft zich voorgedaan die van invloed zijn op het vigerend beleid, zoals vastgelegd in de Nota Ondergrond, en om een actualisatie ervan vragen. Het gaat om de contourennota actualisatie Mijnbouwwet, het Onderzoeksrapport lustenverdeling (Rebel Group, 2023) en ontwikkelingen ten aanzien van gebiedsfondsen (Haaksbergen (Nobian), Schoonebeek (NAM)). Voor meer achtergrond wordt verwezen naar de Nota Ondergrond en de brede zoutanalyse³¹. De brede analyse van zoutwinning in de provincie Groningen gaat in op het regionale belang van de (huidige en toekomstige) zoutwinningsactiviteiten in de provincie Groningen, inclusief de ontwikkelingen in het kader van de energietransitie. De overige activiteiten in onze ondergrond zoals opgesomd in de Nota Ondergrond en Omgevingsvisie maken onderdeel uit van het concept ontwerp van de actualisatie van de Omgevingsvisie. Aanbevolen wordt de acties/projecten die voortkomen uit de actualisaties op te nemen in het Programma Ondergrond en Bodem 2026-2030.

Momenteel lopen er verschillende vergunningstrajecten ten aanzien van zoutwinningsactiviteiten in Groningen. Daarnaast zijn verschillende plannen in voorbereiding. De meest actuele ontwikkelingen hierin betreffen het verlengen van de winningsplannen van Nobian voor Zuidwending en Heiligerlee. Deze verlenging is cruciaal voor de bedrijfsvoering van Nobian en de toekomstige ontwikkeling van waterstofcavernes.

8.4 REGIONALE SAMENWERKING

Over bodem en ondergrond is veel kennis en informatie beschikbaar, maar de keten van data, informatie en kennis is ook sterk versnipperd. Als provincie kunnen en willen wij vanuit onze rol als verbinder en regionaal coördinator een belangrijke rol spelen in de keten van data, informatie en kennis. Wij fungeren als regionaal coördinatie-, schakel- en contactpunt richting landelijke kennis- en informatietrajecten, zoals dat wordt beoogd in het Bestuursakkoord 2021-2025. Daarbij zijn effectieve regionale contacten, afstemming met andere domeinen en landelijke en regionale schakelpunten essentieel.

Om onze rol in te vullen is er vier keer per jaar een ambtelijk afstemmingsoverleg met de Groninger gemeenten, waterschappen, Omgevingsdienst Groningen en RWS/LOBO (Bodem+) over bodembeleid en een BIS-overleg voor een constante verbetering van de datakwaliteit in het Bodem-Informatie-Systeem (Bis, applicatie Nazca).

Met de komst van de Omgevingswet (Ow) werd het noodzakelijk om taken, rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van bodeminformatiebeheer aan te passen. In het kader hiervan is de beschikbare bodeminformatie nagelopen en is zo goed mogelijk vastgesteld of een locatie voldoet aan de criteria van het Overgangsrecht en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de provincie blijft of onder de verantwoordelijkheid van de gemeente(n) valt. Dit is in 2 rondes uitgevoerd, o.a. door het uitstel van de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Elke ronde is besproken met de individuele gemeenten op welke manier de aanpassingen in Nazca zouden worden doorgevoerd. Omdat niet altijd de vastgelegde informatie eenduidig was/is, is afgesproken dat op basis van nieuwe informatie/inzichten en in overleg de verantwoordelijkheid voor locaties alsnog weer kan veranderen.

Om de gemeenten en de ODG meer tijd te geven om de nieuwe verantwoordelijkheden en taken op te nemen in hun werkprocessen is afgesproken dat voor het jaar 2024 de taken op het gebied van bodem nog door de provincie zijn uitgevoerd. Dit vindt plaats via een dienstverleningsovereenkomst en een onder mandatering. En betekent dat wij gedurende het jaar 2024 zorgden voor de registratie van de gemeentelijke informatie over ernstige bodem- en grondwaterverontreinigingen in Nazca.

³¹ 16 juli 2024 vastgesteld door GS en aangeboden aan PS.

8.5 MIDDELEN

8.5.1 Beschikbaar

Voor de uitvoering van het MJP20-25 was € 17,900 mln. beschikbaar. Bij de start van het MJP20-25 bevatte de Reserve Bodem en Ondergrond € 13,324 mln. In de periode 2020-2024 is via het rijk is € 3,576 mln. ontvangen (o.a. decentralisatie uitkering bodem (DUB), SPUK). Aanvullend is in 2020 is € 1,000 mln. toegevoegd vanuit de algemene dekkingsmiddelen.

8.5.1 Besteed

In de periode tot 31-12-2024 is in totaal € 9,414 mln. besteed. Daarvan is ca. € 8,818 mln. ten laste gebracht van de Reserve Bodem en Ondergrond. Van deze € 8,818 mln. is € 8,020 mln. besteed aan onderzoeken en saneringen (zie Tabel 12) en ca. € 0,598 mln. onttrokken ten behoeve van de AKP van de teams Milieu en VTH. Daarnaast is er € 0,796 mln. ten laste van de verschillende de tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem (SPUK) gebracht (zie Tabel 14).

Van de € 8,020 mln. is het overgrote deel besteed aan de sanering van de stortplaats Woltersum (€ 4,000 mln.), de gasfabriek Eendracht Appingedam (€ 2,085 mln.), historisch spoed (€ 0,680 mln.), overige projecten (€ 0,861 mln.) en personele projectgebonden kosten (€ 0,945 mln.).

Van de beschikbare € 17,900 mln. resteert er nog € 8,486 mln., waarvan € 2,306 mln. via een SPUK is toegezegd en € 6,180 mln. vanuit de bodemreserve.

Tabel 12 Besteding bodemreserve (x 1000, per december 2024)

Besteed	Saneringen	Project	Totaal	Personeel	Totaal
	1	2	1+2	3	1+2+3
2020	€ 1.508 ³²	€ 246	€ 1.754	€ 337	€ 2.091
2021	€ 2.763 ³³	€ 95	€ 2.858	€ 247	€ 3.105
2022	€ 43	€ 169	€ 212	€ 227	€ 439
2023	€ 2.178 ³⁴	€ 59	€ 2.237	€ 128	€ 2.365
2024 ³⁵	€ --	€ 20	€ 20	€ --	€ 20
Totaal	€ 6.493	€ 591	€ 7.061	€ 942	€ 8.020

Tabel 13 verloop van de Reserve Bodem en Ondergrond 2020-2024 (x1000)

	2020	2021	2022	2023	2024 ³⁶	2025
Stand bodemreserve per 1 januari	€ 13.324	€ 12.199	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180
Verplicht/gelabeld	€ 9.600	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180	
Vrij	€ 2.599	€ -	€ -	€ -	€ -	
Mutatie	€ -1.125	€ -2.751	€ -586	€ -2.513	€ -169	
Saldo per 31 december	€ 12.199	€ 9.448	€ 8.862	€ 6.349	€ 6.180	

Tabel 14 Besteding SPUK-middelen (31 december 2024)

	Beschikt	Besteed					Beschikbaar
		2021	2022	2023	2024	Totaal	
Historische spoedopgave 2022	€ 970.000	€ -	€ -	€ 122.707	€ 204.824	€ 327.531	€ 642.469
Historische spoedopgave 2023	€ 269.750	€ -	€ -	€ -	€ 91.630	€ 91.630	€ 178.120
Monitoring grondwater 2021	€ 181.881	€ -	€ 29.870	€ 105.039	€ 35.363	€ 170.272	€ 11.609
PFAS-bronnenonderzoek 2021	€ 1.154.797	€ -	€ 44.960	€ 103.205	€ 58.881	€ 207.046	€ 947.751
Toekomstbestendige zorg 2024	€ 180.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 180.000
Aandachtslocaties Grondwater 2024	€ 146.362	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 146.362
Projectplan Diffuus Lood 2024	€ 200.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ 200.000
Totaal	€ 3.102.790	€ -	€ 74.830	€ 330.951	€ 390.698	€ 796.479	€ 2.306.311

³² Waarvan stort Woltersum ca. € 1,6 miljoen

³³ Waarvan stort Woltersum ca. € 2,4 miljoen

³⁴ Waarvan Gasfabriek De Eendracht Appingedam ca. € 2,085 miljoen

³⁵ Jaarrekening 2024 is onderhanden en wordt medio juli 2025 vastgesteld. De cijfers m.b.t. 2024 zijn nog voorlopig.

8.5.2 Verplicht en gelabeld

De kosten voor het uitvoeren van de wettelijke taken in het kader van het Overgangsrecht bestaan naast de personele kosten uit de aanpak van de historisch spoedlocaties. De kosten voor de aanpak van historische spoedlocaties tot en met 2030 worden geraamd op € 3,355 mln. (december 2024). De extra personele inzet van 1,4 FTE voor het uitvoeren van wettelijke taken en voor de begeleiding van de onderzoeken en saneringen wordt geraamd op ca. € 0,780 mln. Daarmee komen de kosten voor de spoedlocaties tot en met 2030 uit op ca. € 4,135 mln. Via de SPUK is nog € 0,821 mln. beschikbaar (december 2024). Het resterende bedrag, € 3,314 mln., wordt gedekt vanuit de Reserve Bodem en Ondergrond.

Naast de uitvoering van onderzoeken en saneringen van spoedlocaties zijn SPUK-middelen beschikbaar voor PFAS-bronnenonderzoek (en saneringen), toekomstbestendig omgaan met (na)zorg van gesaneerde locaties, het identificeren van aandachtslocaties grondwater en locaties met diffuus lood. In totaal is daar ca. € 1,486 mln. vanuit de SPUK beschikbaar voor.

Per 31-12-2024 is er € 1,597 mln. verplicht voor de afhandeling van de gasfabrieksterreinen (€ 1,430 mln.) en voor overige projecten (€ 0,167 mln.). Verder wordt er € 0,5 mln. begroot voor de afhandeling van de bodemverontreiniging van het failliete grondreinigingsbedrijf Accres te Veendam, € 0,8 mln. voor de historische bodemverontreiniging North Refinery, € 0,05 mln. voor de reservering zonnepark Woldjerspoor. Daarnaast wordt er € 0,149 mln. per jaar begroot voor de APK.

Totaal is voor € 9,313 mln. aan projecten begroot voor de periode tot en met 2030 en is er nog beschikbaar binnen de SPUK € 2,306 mln. en binnen de Reserve Bodem en Ondergrond € 6,108 mln.

Tabel 15 verplicht en gelabelde projecten

Projecten	Begroot (mln.)
Spoedlocatie	€ 4,135
Overige SPUK-projecten	€ 1,486
Subtotaal	€ 5,621
Verplichtingen (o.a. gasfabrieksterreinen € 1,430 mln.)	€ 1,597
Accres	€ 0,500
North Refinery	€ 0,800
Zonnepark Woldjerspoor	€ 0,050
AKP (5*0,149)	€ 0,745
Subtotaal	€ 3,692
Totaal	€ 9,313

De begrootte € 9,313 mln. liggen € 0,827 mln. boven hetgeen beschikbaar is binnen de Reserve Bodem en Ondergrond (€ 6,180 mln.) en via SPUK is toegezegd (€ 2,306 mln.). Binnen de begrootte kosten bestaan een aantal onzekerheden waardoor het nog niet altijd duidelijk is of de kosten ook daadwerkelijk ten laste gelegd gaan worden van de Reserve Bodem en Ondergrond. Mocht het (mogelijke) tekort van ca. € 0,827 daadwerkelijk optreden dan kan, indien het project aan de voorwaarden voldoet, bij het Rijk in 2026 en/of in 2028 via een SPUK aanvullende middelen worden aangevraagd.

Naast de begrootte kosten zal er rekening mee moeten worden gehouden dat de provincie als bevoegd gezag Wet bodembescherming direct actie moet (kunnen) ondernemen om bij een acute risico's bij een bodemverontreiniging en/of grote maatschappelijk onrust handelend te kunnen optreden, zoals in het recente verleden bij de stortplaats Woltersum. Ook hier kan onder voorwaarden onder de geldende SPUK-regeling aanvullende Rijksmiddelen voor worden aangevraagd.